

પૂર્વધર મહર્ષિ આચાર્ય દેવ શિવશર્મા
સૂરિવિરચિતા

કર્મ પ્રકૃતિ

(મૂળ)

સંશોધિકા સાધ્વી શ્રી વાચંયમાશ્રીજી મં

પૂર્વધર પૂજ્યપાદ શિવશર્મસૂરીશ્વર વિરચિતા

કર્મ પ્રકૃતિ

(મૂળ)

પ્રેરિકા

પરમપૂજ્ય સાધ્વી શ્રી સુવ્રતાશ્રીજીના શિષ્યા,
રત્નાચૂલાશ્રીજી, વાચંચમાશ્રીજી, શુભોદયાશ્રીજી,
ચંદ્રયશાશ્રીજી તથા બાલ નૂતન સાધ્વીશ્રી નયપદ્મા-
શ્રીજી અને ગીતપદ્માશ્રીજીના સંયમ રથના સારથિ
સમાન સાધ્વીજી સર્વોદયાશ્રીજી

પ્રકાશક

ગિરધરલાલ કેવલદાસ દાલોદવાલા

વીર સં. ૨૦૮૭

મૂલ્ય પઠનપાઠન

વિ. સં. ૨૦૧૮

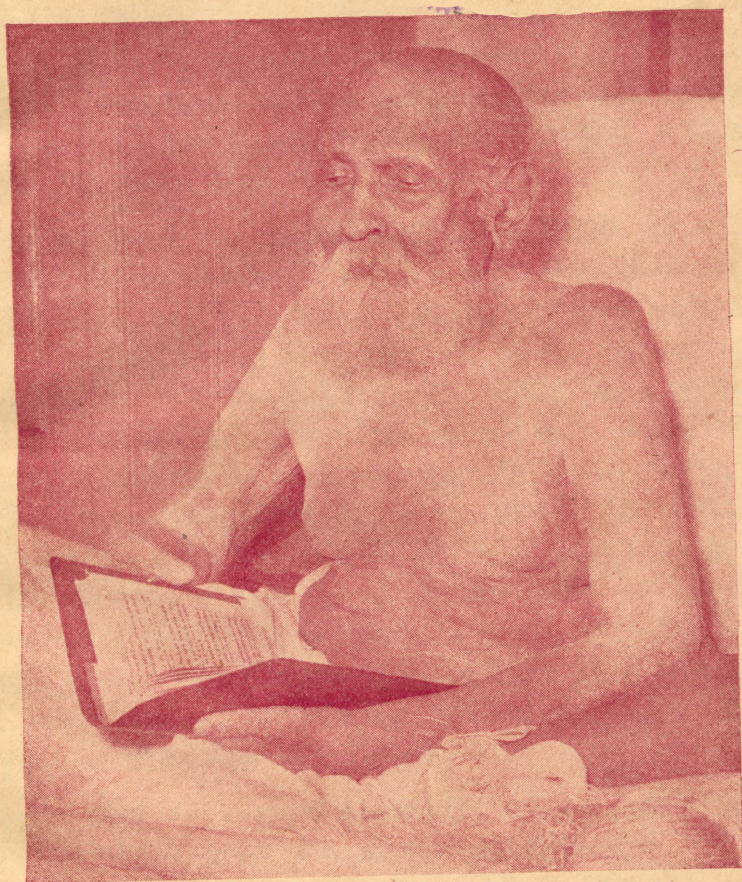
—: પ્રકાશક:—

ગિરધરલાલ કેવલદાસ દાલોદવાલા
કાલુપુર, ડોશીવાડાની યોળ અમદાવાદ નં. ૧

—: મુદ્રક:—

લક્ષ્મીબાઈ નારાયણ ચૌધરી,
નિર્ણયસાગર પ્રેસ, ૨૬-૨૮ કોલભાટ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨

મિહ્ન આગમન સ્વં પૂજ્ય આચાર્ય ભગવાન શ્રી
 વિજય લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ ।

પ્રસ્તાવના

વિશ્વમાં આપણે ચોમેર દષ્ટિપાત કરીશું તો તે આપણને જરૂર જણાશે કે આ જગતના તમામ જીવો એક અચલ અકલ એવા (એક) સનાતન નિયમને આધીન છે કારણ કે કોઈ “વ્યક્તિ” એવી નથી જણાતી કે જેની આકૃતિ અને આચરણ જગતના તમામ પ્રાણીથી અલ્પાંશે યા સર્વાંશે પણ ભિન્ન ન હોય ?

ખરેખર જ્યારે આ વસ્તુનો વિચાર કરવા બેસીએ તો આ વિશ્વ આપણને કોઈ જુદા જ સ્વરૂપે જણાશે ! તેનું કારણ શોધવા આપણે ઉંડું અવલોકન કરવું પડશે, સૂક્ષ્મ ચિંતન યા મનન કરવું પડશે, અરે ! કહો કે આપણે હંદગીને એમાં ઓગાળવી પડશે. પરંતુ આપણું આ અવલોકન આપણને ઉપરચોટીયું લાગશે. આપણું ચિંતન આપણને જ છીછરું લાસશે અને જીવનનું અવગાલન આપણને અલ્પ જણાશે ખરેખર આ બધું જ આપણને એક અગાધ સાગરમાં કહો કે અનંતસાગરમાં એક ડોકીયા સરખું જણાશે ? કારણ કે આ વિશ્વની ભિન્નપરિસ્થિતિનો આપણે વિચાર કરવા બેઠા છીએ એ કંઈ મનન અગર ચિંતનની વસ્તુ થોડીજ છે ? ત્યારે ? કહો કે આ તો એક નક્કર હકીકતનું અગર વાસ્તવિકતાનું દર્શન કરવાનું છે. અગર તો આપણે એમ કહીશું તો પણ ચાલશે કે આ તો આપણે આપણું પોતીકું યાને આત્મદેવનું દર્શન કરવાનું છે. કારણ “જગતની આ ભિન્નભિન્ન પરિસ્થિતિનું કારણ”જ આપણને આપણા આત્મદેવનું દર્શન કરવા દેતું નથી.

અરે ! આવી વસ્તુ જાણવાની જાણાસા કોને ન હોય ? કહો કે કોને ન થાય ? ખરેખર તે સર્વને થાય કારણકે આપણી કોઈ બે પાંચ હાથ જેટલી જમીન અને પાંચ પચાસ રૂપીઆ જેવી નાનીશી રકમ પચાવી પાડનારની આપણે કેવી ખબર લઈ લેતા હોઈએ છીએ. અથવા તો તેની ખબર લઈ લેવા કેવા તન મન અને ધનથી તત્પર હોઈએ છીએ તે તો આપણે બધા બહુ સારી રીતે સમજીએ છીએને ? અરે હા. તો પછી આ તો આપણી વિશ્વ સામ્રાજ્યની શક્તિને અરે આપણી વિશ્વપ્રભુતાને પચાવી

જનારની શું આપણને ઉપેક્ષા હોય? અરે કહોને કે ઉપેક્ષા તો શું પણ તેનીજ અપેક્ષા હોય કે એ કોણ છે? અને એને જાણવા શું આપણે ઢીલ કરીએ ખરા? જરૂર આપણને આપણા આ સર્વોપરિ વિકાશને અર્થાત આપણા આ કહેવાતા ભૌતિક વિકાશથી પર એવા લોકોત્તર વિકાશને આડે આવનાર અને આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપના આ ઉલટા ત્રિવેણીસંગમને વિષે અને જન્મ-મરણના દ્વન્દ્વને વિષે ઝોલાં ખવડાવનાર એવા કર્મ શત્રુને જાણવા કોણ આત્મહિતમાં આળશું હોય કે જે ઢીલ કરે? અને જાણ્યા પછી અર્થાત્ અરોબર ઓળખ્યા બાદ તેનો સામનો કરવા તત્પર ન અને? અરે સામનો તો શું પણ તેનો નાશ કેમ કરવો તેની જ હમેશાં ચેતરણમાં હોય. ખરાબરને?

ખરેખર આ કર્મ આત્મા સાથે બદ્ધ થયા પછી [અંધાયા પછી] તે આત્મામાં શી શી અસરો ઉપજાવે છે? અને તેમાં કઈ કઈ જાતના ફેરફારો થાય છે તે જાણવું ખાસ જરૂરી છે કારણ કે જાણ્યા બાદ જ તેને અંગે શું પગલાં ભરવાં તેની સાચી સમજ પડે છે. માટે જ શાસ્ત્રકારો અને આપણા શાસનના સૂત્રધાર મહર્ષિઓ, યોગીઓ અને જ્ઞાનીઓ આ અંધા જ એકી અવાજે બોલી ઉઠ્યા કે **કર્મણાં ગહના ગતિઃ** માટે જે આ પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રસ્તાવના લખવા. પરમ પૂજ્ય સદ્ગત આચાર્ય દેવેશ શ્રી ૧૦૦૮ લખિંધસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના વિદ્વાન્ શિષ્ય પંન્યાસ પ્રવર પ્રસિદ્ધ વક્તા વિક્રમવિજયજી મ. સાહેબે મને આચાર્ય દેવને પ્રિય એવા કર્મ સાહિત્યના આ મૌલિક અને ગહનાતિગહન ગ્રંથની પ્રસ્તાવના લખવા પ્રેરણા કરી. તે બદલ હું તેમનો ઋણી છું.

ખરેખર આ કર્મપયડી (કર્મપ્રકૃતિ) નામનો મૌલિક ગ્રંથ એ આપણા માટે કર્મ સંબંધી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ કોટીનો અને આજના કાળ માટે એ આખર અને આકર ગ્રંથ છે. અને લગભગ ૨૦૦૦ શ્રી ૨૨૦૦ વર્ષ પહેલાંનો જુનો પુરાણો ગ્રંથ છે તેના કર્તા શ્રીમદ્ આચાર્ય લગવંત શિવશર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબ છે કે જેમના સમયમાં ૧ પૂર્વ સુધીનું જ્ઞાન વિદ્યમાન હતું તેઓશ્રીની આ કૃતિનું સર્જન એક લઘ્ય અને મૌલિક સર્જન તરીકે તે લોકલોગ્ય અને લોકમાન્ય તરીકે ખ્યાતનામ

અનેલ છે. આજે જૈન શાસનની કર્મ શ્રીલોસોશ્રીની આપણને ઝાંખી કરાવનાર આ એકજ આપણને હુંકમાં પણ સર્વને કહેનાર કૃતિ છે.

ખરેખર જૈન દર્શનનો સ્વાદાદ અને કર્મવાદ એટલે પછી ગમે તે દર્શન અને ગમે તેવા વિદ્વાનને તે ગોથાં ખવડાવે અરે એટલું જ નહિ પણ લલ-લલા પંડિતોને માથું મૂકી નમતા કરે. આ વાત કોનાથી અજ્ઞાત (કે અજ્ઞાણ) છે? કર્મ જેવો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વિષય જેવી રીતે અને જેવો જૈન દર્શનમાં બતાવામાં આવેલ છે તેવો અને તેવી રીતે તે આપણને બીજે ક્યાંય જેવા પણ મલશે નહિ આ અતિશયોક્તિ નથી પણ અદ્યોક્તિ કહો તો પણ ખોટું નથી.

આજે આ ગ્રંથની મહત્તા હોવા છતાં લોકો જાણે તેનાથી તદ્દન અજ્ઞાણ ન હોય તેમ લાગે છે. પરંતુ આવા એક લઘ્ય મૌલિક ગ્રંથથી સાવ લોકો અપરિચિત ન બને, અને ઉત્તરોત્તર આ મહાન-ગ્રંથનું આપણા ચતુર્વિધ-સંઘમાં અને તેમાં પણ આપણા જંગમ તીર્થંકર પ. પૂ. સાધુ અને સાધ્વીજી મ. સાહેબોમાં આજે આ મહાન-ગ્રંથનું સુંદર રીતે અધ્યયન થતું જોઈ આપણને હર્ષ થાય એ દેખીતી વસ્તુ છે.

આ ગ્રંથનો છેલ્લો ૧ યા બે દાયકા પહેલાં અભ્યાસ કરનાર અદ્ય જનો હતા અને આજે એ તરફ વિશેષજનો આકર્ષિત થઈ સારી સંખ્યામાં જોડાયેલ છે. અને આ વસ્તુ આજના આ કહેવાતા વૈજ્ઞાનિકયુગમાં યાતો ભૌતિકયુગમાં એક શુભ ચિન્હરૂપ છે.

વિશેષ આ ગ્રંથની ઉપર આજે-પ. પૂ. મલયગિરિજી મ. સાહેબ કૃત એક સરલદીકા છે તથા મહામહોપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ યશોવિજયજી કૃત એક ન્યાયપૂર્ણ લાખામાં નૌકા સમેત દીકા અધ્યયન અને અધ્યાપન કરાવનારના જ્ઞાનમાં જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરે તેવી છે અને એક પાઠ્ય લાખામાં રચેલી અવ-ચૂર્ણી પણ તેના ઉપર આજે વિદ્યમાન છે. જે જાને દીકાના આધાર ભૂત છે. અને તેથી આ ગ્રંથ અધ્યયન કરવાને માટે વધુ ઉપયોગી છે તેથી પ. પૂ. સાધ્વીજી. મ. સાહેબ સર્વોદયાશ્રીજી તથા વાચ્યમાશ્રીજીએ મને જણાવ્યું કે આ ગ્રંથ ઉપર પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી પરમગુરુદેવેશ લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબનો અનહદ પ્રેમ હતો અને તેમના શિષ્ય

ગણમાં તેમણે તેનું સુંદર રીતે અધ્યયન કરાવ્યું છે. અને તેથી તેમના કાળઘર્મ નિમિત્તે વિદુષી કુમારિકા સુશીલા બહેને આ ગ્રંથનું મહારાજશ્રીને મુખપાઠ અધ્યયન પ્રદાન કરવાનું મંગલકાર્ય સ્વીકાર્યું છે તેથી તેમણે મને કહ્યું કે આ ગ્રંથની મુખપાઠ થઈ શકે તેવી કોઈ પુસ્તિકા હોય તો બહુ સાફ, કારણ કે ટીકાવાલી પ્રત મુખપાઠ કરવામાં બરાબર ફાવે તેમ નથી ત્યારે મહેશાણા શ્રીમદ્દયશોવિજયજી જૈન પાઠશાલામાંથી પંડિત શ્રી પુખરાજજીએ બહાર પાડેલ પુસ્તિકા મારી પાસે હતી તે મેં તેમને આપી અને તે તેમને બહુજ ગમીજવાથી તેઓશ્રીએ પૂ. પંન્યાસ મહારાજ શ્રી વિક્રમવિજયજીને બતાવી અને તેની ઉપયોગિતાનો વિમર્શ કરીને ૫૦૦ કોપી પરમ પૂજ્ય આચાર્ય દેવશ્રીની સ્મૃતિમાં શ્રદ્ધાંજલિ રૂપે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા નક્કી કર્યું.

અને આ ઉપયોગી અને આવશ્યક એવું મંગલ સર્જન થયું તેની પ્રસ્તાવના લખવાનું શુભકાર્ય મારા શીરે પ. પૂ. પંન્યાસજી મહારાજ સાહેબે મૂક્યું અને પ. પૂ. આચાર્યદેવશ્રીની અને વડીલોની કૃપાથી એ કાર્ય કરવા હું કંઈક અંશે પણ સફળ થયો હોઉં તો તે સર્વ તેમનો આભાર છે અને દોષ હોય તેનો અધિકારી હું છું આ સર્વયશ પ. પૂ. સાધ્વીજી મહારાજ સાહેબને ઘટે હું તેમાં નિમિત્તમાત્ર છું માટે આ પુસ્તકના સંપાદનમાં જે કંઈપણ ક્ષતિ દૃષ્ટિદોષ અગર પ્રેસદોષથી રહી ગયેલ હોય તે તજ્ઞો ક્ષતવ્ય સ્થાને ગણશે.

સુત્રોષુ કિં બહુના

અધ્યાપક

શ્રી જૈન પ્રવચન પૂજક સલા.

પુનમચંદ કેવળચંદ શાહ

શ્રી શાન્તિનાથજી જૈન દેરાસર

પાયધુની, મુંબઈ નં. ૩

અહિં ધર્માભિરક્તા કેવલજ્ઞેન મયાચંદ જોમના સુપુત્રો-ગીરધરલાલ,
કાન્તિલાલ તથા આશુલાલ કેવલદાસ દાલોદવાળાના પુણ્યસહાયથી

“મુનિપતિનું મુનિજીવન”

મહામાનવ

વિશ્વ અનાદિનું છે. અનાદિ વિશ્વમાં પ્રાણીઓનાં જન્મ અને મરણ એ સ્વભાવિક પ્રક્રિયા છે, પણ તેમાં કેઈકે એવા મહામાનવો ઉત્પન્ન થાય છે. જે જન્મ-મરણ સામે યુદ્ધ કરે છે અને વિશ્વને જન્મ મરણની એલડી સામે યુદ્ધ કરવાની હાકલ કરે છે. આવા જ એક પૂજ્યતમ મહાપુરુષનું આ જીવન છે. જીગજીની વાત નથી. કાળજીની કહાની નથી પણ નજરે બેઘેલ હૃદયે અનુભવેલ સત્ય ચરિત્ર છે.

એ કોણ ?

વિક્રમની ઓગણીસમી સદી હજી પૂર્વાર્ધમાં હતી ત્યારે ભારતવર્ષનું રાજ્યતંત્ર શિથિલ હતું, પણ ધર્મતંત્રને વ્યવસ્થિત રાખનાર-પ્રકાશિત કરનાર એક મહાપુરુષનો જન્મ થઈ ચૂક્યો હતો. એ હતાં આપણા સૌનાં પરમતારક આચાર્ય લગવંત શ્રીમદ્ વિજય લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

લાલચંદ

ગરવી ગુજરાતમાં અમદાવાદ નજીક લોંચણીજી તીર્થ છે. લોંચણીજીથી લગભગ પાંચ માઈલ દૂર બાલશાસન ગામ છે. ગામ નાનું વસતીની સંખ્યા પણ નાની. છતાં સૌ બાંધે પીધે સુખી. દરેક કોમની પ્રજા હળી-મળીને રહે. આ ગામમાં એક દંપતિ યુગલ હતું. પતિ પિતાંબરદાસ અને પત્ની મોતી બહેન. વિક્રમ સંવત ૧૯૪૦ માં પોષ શુકલ દ્વાદશીની રાત્રિએ લગભગ નવવાયે મોતીબહેને એક પુત્ર રત્નને જન્મ આપ્યો. આ સમયે કર્કનો ગુરૂ અને વૃષનો ચંદ્ર હતો. બાલકનું શુભ નામ લાલચંદ રાખ્યું.

આશ્ચર્યકારી બાલક

માતાપિતાની સુખદ છાયામાં લાલચંદ્ર વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. સાથે સાથે તેને શિક્ષણ અને સંસ્કારની તાલીમ અપાવા લાગી. પણ આ બાળક તો એવો કે શિક્ષક એક પાઠ વંચાવે તો એ ચાર પાઠ વાંચી નાંખે.

વૈરાગ્ય બીજ-રોપણ

લાલચંદની નવ વર્ષની ઉંમર થઈ ત્યાં પિતાનું મૃત્યુ થયું. આ શોકના પ્રસંગને ખૂબ ધીરતાથી સહન કર્યો અને પોતાના લાવિજીવનના મધુરા સોણલા સહ જીવન વીતાવવા લાગ્યા. તે સમયે આત્મારામજી મહારાજના પટ્ટધર સદ્ગુણસંરક્ષક નિરુપદચૂડામણિ આચાર્ય લગવંત શ્રીમદ્ વિજય કમલસૂરીશ્વરજી મહારાજ સપરિવાર લોચણીજી તીર્થની યાત્રા કરી બાલશાસન પધાર્યા. બાલશાસનની ધર્મપ્રિય જનતાએ સૂરીશ્વરની ધર્મદેશનાનો ખૂબ લાલ લીધો. લાલચંદ પણ ખૂબ જ ઉત્સાહ અને આનંદ સાથે ગુરૂદેવના દર્શનાર્થે આવતાં અને ગુરૂદેવની દેશનાનું પાન કરતા. આ અમૃત પાનના પ્રભાવે લાલચંદને થયું હતું સાધુ બનું તો કેવું સાડું !

અદ્ભુત સ્વપ્ન

વૈરાગ્ય બીજરોપણ થયા બાદ એક રાત્રિએ લાલચંદને સ્વપ્ન આવ્યું કે “તીર્થંકર પ્રભુ સમવસરણમાં બેસીને દેશના આપે છે. ખૂબ સુંદર વાનિજના નાદ વાગે છે. હું દેશના સાંભળું છું. તીર્થંકરની વાણી મને ખૂબ ગમી. હું તેમાં તક્ષીન બની ગયો. આ દેશનાને સરૂપ કરવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો. ત્યાં મારી આંખ ખૂલી ગઈ.

ગુરૂદેવ કમલસૂરીશ્વર મહારાજ પોતાની વિહાર યાત્રામાં આગળ વધ્યાં અને લાલચંદ વિશેષ અભ્યાસ કરવા માટે માણસામાં ક્ષેત્રને ત્યાં આવ્યાં. ક્ષેત્રનું નામ દલસીબહેન તે ખૂબ ધર્મી. લત્રીજો લાલચંદ તેમને ખૂબ લાડકો. લાલચંદને ધાર્મિક સંસ્કાર પણ ખૂબ આપે અને વ્યવહારિક શિક્ષણ પણ ખૂબ સુંદર અપાવે. લાલચંદને અભ્યાસનો જેટલો શોખ એટલો જ તરવાનો શોખ. ખાટલી તારો પણ એને મન રમત આખા ગામના લોકો તેને “મલાઈનો મગર” કહેતાં.

સંયમ માટે પ્રયત્ન

ગઈકાલના આજકાલ લાલચંદ આજે અઠાર વર્ષના નવયુવાન બની ગયાં. સાથોસાથ તેઓની વૈરાગ્યભાવના પણ પુરજોશમાં આગળ વધી. હવે તેઓને થઈ ગયું કે દીક્ષાને યોગ્ય ઉંમર થઈ ગઈ છે. “જિનનો લક્ષ

એટલે મોહની સામે લડનારો પણ લાડ નહિ કરનારો” મારે પણ મોહ સામે યુદ્ધના મોરચા માંડવા છે. લાલચંદને સંસારમાં જરા ય ગમે નહિ. જેથી ત્રણ ત્રણ વાર દીક્ષા લેવા પ્રયત્નો કર્યા પણ હુંદુબીઓએ સંયમ માટે અટકાયત કરી.

‘મહાભિનિષ્ક્રમણ’

“જે જેને ઝંખે તે વહેલું મોડું પણ આવી રહે” તેમ આચાર્ય લગવંત કમલસૂરીશ્વરજી મહારાજનું વિક્રમ સંવત ૧૯૫૮નું ચાતુર્માસ માણસામાં થયું. સંયમોત્સુક યુવાન લાલચંદે ગુરૂદેવને વિનંતિ કરી “બ્રહ્મો ! સંસાર-સમુદ્રને પાર લઈ જાઓ ! મારે રાગદ્વેષના દ્વંદ્વ સામે યુદ્ધ કરવું છે. મને સહાય આપો !” મારા હુંદુબીઓનો વિરોધ છે. તેઓને મારો વિયોગ અસહ્ય છે. મારી વાત ગ્રહ રહે તો જ માફ કાર્ય પૂર્ણ થાય.

ગુરૂદેવ લાલચંદના લક્ષણ અને વૈરાગ્ય જોઈ ખૂબ આકર્ષાયા. ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે શાસનને એક મહારથી આપવા ઓરૂ પધાર્યા. લાલચંદને સમાચાર મોકલ્યા. લાલચંદ પણ પોતાની ક્ષેત્રને રાતે સૂતા મૂકી બહારથી તાળુ વાસી અડધી રાતે ઊંટ પર બેસી ‘ઓરૂ’ ગયા.

તેને ન નડયો માતાનો મોહ, ન નડયો ક્ષેત્રનો મોહ, તેને ન ગમી કાયાની મમતા કે ન ગમી માયાની મમતા, પોતાના હુંદુબને વિસારી વિશ્વના ઉદ્ધાર અર્થે એણે ડગ ભર્યાં. એનામાં શાસનસેવાના અનેક મનોરથો ભર્યા હતાં. ધન્ય હો એ મહાભિનિષ્ક્રમણના પંથે પ્રયાણ કરનાર વીરાત્માને !

જિનશાસનનો યાત્રી

આજે લાલચંદના આનંદનો પાર ન હતો. વર્ષોથી લાલચ લાવના આજે પરિપૂર્ણ થશે. વિક્રમ સંવત ૧૯૫૮ની કાર્તિક વદિ ષષ્ઠીના દિવસે તેની સંસારની કદી કપાઈ અને તેને સંયમની યદી મળી ગઈ. લોકોના આનંદ અને ઉત્સાહ વચ્ચે લાલચંદને ગુરૂદેવે સંયમનું પ્રદાન કર્યું. લાલચંદ મટી જૈનશાસનના મહામુનિ લઙ્ગિધવિજય બન્યા ! જિનશાસનના સાચા યાત્રી બન્યા !

મોહનું વાવાઝોડું

લાલચંદની શોધમાં કુટુંબીઓ સાથે મોતીબહેન આદિ સૌ બોડ ગયાં. લાલચંદને મુનિવેશમાં જોતાં તેઓ ચોધાર આંસુએ રડવા લાગ્યાં. માતાએ કંઈક સ્વરે આક્રંદ કરતાં કહ્યું, “ઓ ! મારા દીકરા ! તારા માટે મને ઘણી આશા છે. તું તો દેવનો દીધલ દીકરો છે. સાત સાત લાઈનો એકનો એક લાડીલો લાલ છે તને સંજમ, (સંયમ) ન અપાય.” ચાલ મારા લાડીલા દીકરા ચાલ ! ઉઠ બેટા ઉઠ, મને ના રડાવ. ક્ષેઈએ પણ ખૂબ વિનવ્યાં. પણ મુનિ લગ્નિધિવિજયે સૌને સમજાવતાં કહ્યું કે, હું કેટલી માતાને છાની રાખું ને કેટલી ક્ષેઈની વાત સાંભળું ? અનંત જન્મોનાં અનંત માતાપિતા કર્યાં. સૌની વાત સાંભળીને લવભ્રમણ કર્યું, પણ જિનની વાત ન સાંભળવાથી માફે લવભ્રમણ વધ્યું. હવે આ જન્મમાં તો જિનની જ વાત સાંભળવી છે અને લવભ્રમણ ટાળવું છે. અસ હવે તો અષ્ટપ્રવચન એ જ માતા. ગુરૂદેવ એ જ પિતા. ગુરૂદેવની આજ્ઞા એ જ મારો પ્રાણ અને વૈરાગ્ય એ જ મારો લાઈ. આ જન્મમાં મારે દુનિયાના ગીત સાંભળવા નથી. મારે સાંભળવાં છે મારા આત્મરાજનાં ગીત, મારે ગાવાં છે જિનરાજનાં ગીત.

છેદોપસ્થાપનાચારિત્ર

ગુરૂદેવની સાથે વિહાર કરતાં અને આવશ્યકસૂત્રનાં યોગોદ્વહન કરતાં નૂતનમુનિ ઉંઝામાં પધાર્યાં. ત્યાં પૂજ્ય ગુરૂદેવનાં દર્શનાર્થે ઘણા સાંધુમહાત્માઓ પધાર્યાં. પૂજ્ય ગુરૂદેવની સાંનિધ્યતામાં વસંતપંચમીના શુભદિને મુનિ શ્રી લગ્નિધિવિજય મ. આદિ દશમુનિવરોને છેદોપસ્થાપના ચારિત્ર (વડીદીક્ષા) આપવામાં આવ્યું. પૂજ્યશ્રીએ સુંદર હિતશિક્ષા આપી. મુનિશ્રી લગ્નિધિવિજય મહારાજે ગુરૂઆજ્ઞાને સફળ કરવા ધરખમ પ્રયત્નો શરૂ કર્યાં.

પ્રથમ ચાતુર્માસ

ગુરૂદેવ ઉત્તર ગુજરાતમાં બનાસકાંઠા પર આવેલ ઈડર નગરમાં પધાર્યાં. નૂતનમુનિને આ શાંતિનું વાતાવરણ ખૂબ પ્રેરક બન્યું. તેઓ રાતદિવસ અભ્યાસમાં જ મગ્ન. પાણી વહોરવા જાય તો પણ અર્થચિંતવના

કરતા જ હોય. જિનમંદિરમાં જાય અને પ્રભુ સાથે પોતાની કાવ્યમય ભાષામાં અનેક વાતો કરી આવે. ગામના વૃધ્ધો ગુરૂદેવને કહેવા લાગ્યાં. ગુરૂદેવ ! આપના શિષ્ય મુનિ લઘિધવિજય તો કોઈ જુદા જ છે. આપનો વારસો એ સાચવશે અને શાસનના સાચા હીરા થશે. ગુરૂદેવ આ સાંભળી ખૂબ રાજી થતાં અને કહેતાં.” મુનિ લઘિધવિજય “શાસનની શાન બઢાને વાલા હોગા ”

“શિષ્યના હૃદયમાં ગુરૂદેવનું સ્થાન હોય તેમાં કોઈ નવાઈ નથી પણ ગુરૂના હૃદયમાં શિષ્યનું સ્થાન હોય તે-જ ધન્યતમ શિષ્ય છે.”

પ્રથમ વ્યાખ્યાન

આમાનુષામવિહાર કરતાં વડોદરા પધાર્યા. ગુરૂદેવના પાવન પગલાથી અનેક લવ્યાત્માઓની મોહની નીંદ ઊડી અને આત્મભગૃતિ આવી. મુનિ લઘિધવિજયમં નો અભ્યાસ ખૂબ સુંદર હતો. પ્રકરણો, કર્મચંથ, બૃહત્-સંગ્રહણી, ક્ષેત્રસમાસ, પંચસંગ્રહ લોકપ્રકાશનું અર્થચિંતન તેઓને ખૂબ ગમતું. ત્યાંથી વિહાર કરી ગુરૂદેવ સાથે ભરૂચમાં પધાર્યા.

ભરૂચમાં પરમશ્રદ્ધાળુ સુશ્રાવક અનોપચંદભાઈ ખૂબ વિદ્વાન. તેઓએ ગુરૂદેવને વિનંતિ કરી કે આપના શિષ્ય લઘિધવિજય મહારાજનું જ્ઞાન ખૂબ જ છે. તેઓની ચર્ચા વિચારણા કરવાની શક્તિથી હું ખૂબ મુગ્ધ બન્યો છું એટલું જ નહિ પણ મને ઘણું જાણવા મળ્યું છે. તો અમારા શ્રી સંઘને ભાવિશાસનના ધુરાવાહકની મધુરી વાણી સંભળાવવા-વ્યાખ્યાન અપાવવા કૃપા કરો. શ્રી સંઘને વ્યાખ્યાન-કાર તરીકે દર્શન કરાવો. ગુરૂદેવ યોગ્ય વિનંતિનો સ્વીકાર કરે છે. મુનિ લઘિધવિજયમં ને વ્યાખ્યાન પીઠ પર સ્થાપન કરે છે. નૂતન-મુનિની દેશનાએ જિનલક્તોના હૈયાં ડોલાવી નાંખ્યા ! સૌને થયું આ તો શાસનનો હીરો છે. અનોપચંદભાઈના શબ્દોમાં કહીએ તો ખીજના ચંદ્રને જેવા જેમ લોકો આવે તેમ મુનિ લઘિધવિજયમં ના વ્યાખ્યાનમાં લોક છે.

હવે ગુરૂદેવ વારંવાર લઘિધવિજયમં ને વ્યાખ્યાન પીઠ સોંપે છે, પૂજ્યશ્રી પણ શિષ્યને સાંભળે છે અને સૌની આગળ લઘિધવિજયમં ના

વ્યાખ્યાનની પ્રશંસા કરે છે. ફક્ત અઢી વર્ષનો દીક્ષા પર્યાય છે છતાં વ્યાખ્યાનમાં તો કર્મ સાહિત્ય અને દ્રવ્યાનુયોગના અતિસૂક્ષ્મવિષયો એટલી સુગમતાથી અને સહેલાઈથી સમજાવતાં હતા કે અનભ્યાસી જનતા પણ તેમાં તરબોળ બની જતી. આ કેવી અજબ ગજબની વક્તૃત્વ શક્તિ !

અપાપાને પંથે

ગુરુદેવની સાથે મુનિ લઙ્ગિધવિજયમહારાજ માલવદેશનું પર્યટન કરતાં ઉજ્જૈન, મક્ષીજી, પ્રતાપગઢ, માંડવગઢ વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરી સમેતશિખર, ચંપાપુરી, કાકંદી, લદ્દિલપુરી, સિંહપુરી, ચંદ્રપુરી રાજગિરિ અને પાવાપુરીના પુનિત પંથે પધાર્યા. વડોદરાના સંઘ સાથે સૌએ પૂર્વદેશની પવિત્ર યાત્રા માટે પ્રયાણ શરૂ કર્યું જ્યાં જુઓ ત્યાં જનતાના ટોળેટોળા ગુરુદેવના દર્શનાર્થે આવે છે ! કોઈ ગુરુદેવને જોઈ રહે છે તો કોઈ અભ્યાસમાં લયલીન મુનિ લઙ્ગિધવિજયમં ને જોઈ રહે છે. નિબનંદમાં મસ્ત રહેતા સૂરીશ્વર સપરિવાર પાવાપુરી પધાર્યા.

પાવાપુરી એટલે પ્રભુની નિર્વાણભૂમિ આ ભૂમિમાં પગ મૂકતાં સૌનાં હૃદયમાં હર્ષ અને શોક ઉત્પન્ન થયાં. પ્રભુની પ્રથમ દેશનાભૂમિ અને અંતિમદેશનાભૂમિ આ છે. પ્રભુનું નિર્વાણ પણ અહીં જ છે. સૌએ જિનમંદિરમાં આત્મોદ્ગાર રજી કર્યાં. મુનિ લઙ્ગિધવિજયમં ની કાવ્યશક્તિ અહીં સૌને જોવા મળી. પ્રભુના દર્શન સમયે જ એક સુંદર સ્તવનની રચના કરી.

‘કવિ’

આનું નામ નૈસર્ગિક શક્તિ, નહિ કોઈ પણ સાધનની જરૂર. બસ જરૂર આત્મભાવની. પછી તો ચંપાપુરી, સિંહપુરી. શિખરજી વગેરે અનેક તીર્થસ્થળોની યાત્રા કરી. ત્યાં લઙ્ગિધવિજય મહારાજનો-કવિનો આત્મા પોકારી ઉઠ્યો. દરેક તીર્થસ્થળોના સુંદર સ્તવનો રચે અને મધુરા રાગમાં ગાય. આધુનિક રાગોમાં સ્તવનો રચે અને શાસ્ત્રીયરાગોમાં પણ સ્તવનો રચે. આ સ્તવનો એટલા તો જનપ્રિય બની ગયાં કે ભારતના ખૂણે ખૂણે તેમનો કાવ્યદેહ-જિનલક્ષિદેહ ફેલાઈ ગયો. તેથી તો તેમને સહવર્તિ સાધુઓ કવિ તરીકે જ ઓલાવતા.

“સાહિત્યકાર”

અજીમગંજ વગેરે સ્થળોએ ચાતુર્માસ કર્યા બાદ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૩ નું ચાતુર્માસ ગ્વાલિયર રાજ્યમાં આવેલ લશ્કર ખાતે થયું. અહીં પૂજ્ય ગુરુદેવ વ્યાખ્યાન આપતાં. અચાનક પૂજ્યશ્રીની તબિયત બગડતાં પૂ. મુનિશ્રી લઘિધવિજય મ. ને વ્યાખ્યાનપીઠ શોભાવવાનું કાર્ય ગુરુદેવે સોંપ્યું. મુનિશ્રી લઘિધવિજય મ. સૂત્રાધિકારે શાસ્ત્ર વાંચતા અને ભાવના-ધિકારે રોજ પોતે ૫૦, નવા શ્લોક બનાવે અને તેનું જ વ્યાખ્યાન આપે. તેઓની પાસે કેવું અદ્ભુત જ્ઞાન હશે કે જેના અનુભવમાંથી રોજ ૫૦ નૂતન શ્લોક બને. આમ એકાદ બે દિવસ નહિ પણ લાગ લગાટ બે મહિનાસુધી આ ક્રમ ચાલુ જ રહ્યો.

તે સમયે ગુરુદેવના મુખમાંથી સહસા શબ્દો નીકળી પડ્યાં મુનિ લઘિધવિજય વક્તા અને કવિ તો છે જ પણ ભવિષ્યમાં મહાન ‘સાહિત્યકાર’ થશે.

ન્યાયવિશારદ

ત્યાંથી પંજબમાં-ગુજરાનવાલામાં પૂજ્ય આત્મારામજી મહારાજની ચરણપાદુકાના ઉત્સવ માટે પધાર્યા. ઉત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી પરિપૂર્ણ થયો અને ચોમાસું પણ ત્યાં જ થયું.

લઘિધવિજયમં નો શાસ્ત્રીય અભ્યાસ ઘણો સુંદર હોવાથી પૂ. આત્મારામજીમં ની સમાધીની જગામાં જ તર્કસંગ્રહ તથા દીનકરી સહ મુક્તાવલી, ટીકા સહ કારિકાવલીનો અભ્યાસ કર્યો તે પછી થોડા સમયમાં સ્યાહવાદ-મંજરી, પ્રમાણુમીમાંસા, ન્યાયદીપિકા, રત્નાકરાવતારિકા, સ્યાહવાદરત્નાકર આદિ જૈન ન્યાયગ્રંથોનો અભ્યાસ કર્યો તેમાં કેટલાંક ગ્રંથો તો કંઠસ્થ કરી લીધા હતાં. ત્યાર બાદ જુરા ગામમાં “સ્યાહવાદમંજરી” નામનો મહાન દાર્શનિક ગ્રંથ વ્યાખ્યાનમાં જનપ્રિય ભાષામાં વાંચ્યો. આનું નામ જ ‘ન્યાયવિશારદ’

દયાનંદસરસ્વતીના સત્યાર્થ પ્રકાશની સામે “દયાનંદ કુતર્ક તિમિર તરણી” નામનો ગ્રંથ રચ્યો. આ ગ્રંથ મુનિશ્રીએ ઉર્દૂ ભાષામાં રચ્યો છે. તેઓનો હિંદી ભાષા, ઉર્દૂ ભાષા પર ખૂબ જ કાબૂ હતો. પરદર્શનમાં-પુરાણ, વેદ, કુરાન, ગ્રંથસાહેબ વગેરેનું પણ સુંદર નિદિધ્યાસન કર્યું હતું.

પ્રથમ શિષ્ય

નારોવાલ ગામમાં સૂરિદેવ પોતાના વિદ્વાન્ શિષ્ય સહ વિરાજતાં હતાં ત્યારે ગુજરાતના શોલાશન ગામના વતની ઉમેદચંદલાઈ સંયમ ગ્રહણ કરવા ગુરૂદેવની પાવની નિશ્રામાં આવ્યાં. ગુરૂદેવના વરદહસ્તે સુયોગ્ય ઉમેદચંદલાઈએ સંયમ ગ્રહણ કર્યું અને મુનિશ્રી લઘ્વિવિજયમં ના પ્રથમ શિષ્ય બન્યાં. તેમનું શુભ નામ મુનિ ગંભીરવિજય રાખ્યું. આ શિષ્યે ગુરૂદેવના નામને ખૂબ દીપાવ્યું છે.

જૈનશાસનની જયપતાકા

ગુરૂદેવને હવે ગુજરાતના સંઘના અત્યાગ્રહથી ગુજરાત તરફ વિહાર કરવો હતો. પંજબના સંઘની પણ તેટલી જ પંજબમાં સ્થિરતા કરવા વિનંતિ હતી. છેવટે પૂજ્યશ્રીએ પોતાના વિદ્વાન્ શિષ્ય મુનિશ્રી લઘ્વિવિજયમં ને પંજબ ખાતે રોક્યાં અને ગુરૂદેવે ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો.

મુનિ લઘ્વિવિજયને ગુરૂદેવનો વિયોગ અસહ્ય હતો પણ ગુરૂદેવની આજ્ઞા શિરોમાન્ય કરવી જોઈએ આથી પંજબમાં ચાર આતુર્માસ કર્યાં. ઠેઠ મુલતાન (સિંધ) અને જંબુ (કાશ્મીર) સુધી વિહાર કરી જિનશાસનની જયપતાકા ફરકાવી છે. તેની નોંધ ઉલ્લેખનીય છે.

કસુરના આતુર્માસમાં આર્યસમાજીઓ સાથે કલાકોસુધી સંસ્કૃતમાં વાદો કરીને તેઓને નિરૂત્તર કર્યાં સંઘનો દુસંપ દૂર કર્યો. ક્ષત્રિય, મુસલમાન, શિખપ્રજને માંસ મધ, પરસ્ત્રીગમન છોડાવ્યાં. સ્થાનકવાસી અને આર્યસમાજીસ્ટો સામે અનેક પ્રમાણોથી ભરપૂર “મૂર્તિમંડન” નામનો ગ્રંથ બનાવ્યો હોશિયારપુરમાં સર્વ ઈતર દર્શનિકોનું નિરસન કરતો “અવિદ્યા-ધકાર માર્તંડ” ગ્રંથ બનાવ્યો. લુધિયાનામાં તો વ્યાખ્યાનની ખૂબ ધામધૂમ મચી હતી. તે વ્યાખ્યાનો તત્ત્વજ્ઞાનથી ખૂબ ભરપૂર હતાં. જે ‘લુધિયાના વ્યાખ્યાન’ નામના ગ્રંથમાં પ્રકાશિત થયેલ છે. મુલતાનમાં જિનખિંબની પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને માંસ નિષેધક મંડળીની સ્થાપના કરાવી. એક એક વ્યાખ્યાનમાં પાંચસો પાંચસો માંસાહારથી પાછા હડે, નિયમ લે, છ આને શેર માંસ ત્રણ આને શેર થયું. ઘરે ઘરે અહિંસાના-અમારીના-ભવ-

દયાના નાદ ફેલાયા. જીવદયામય આચારનું સુંદર વર્તન દેખાયું. ધન્ય છે સધ્ધર્મસંરક્ષક સૂરીશ્વરને ! અને તેઓના શિષ્યને ! કે જેણે હેમચંદ્રાચાર્ય અને કુમારપાલના સમયની જૈનસમાજને યાદ અપાવી.

અહીંયાં દિગંબર સ્થાનકવાસી પંડિતોએ ગુરૂદેવ લઙ્ગિધવિજયમં ને વાદ માટે આહવાહન આપ્યું. મુનિશ્રીએ પદ્ધતિસર તેઓની સાથે એક કલાક વાદ કર્યો. પંડિત નિરૂત્તર બની હારીને નાસી ગયા. સિંધ-સૌવીરમાં મુનિશ્રી લઙ્ગિધવિજયમં ની જય બોલાઈ.

અહીંયાં એક જાહેર પ્રવચન “હી ઔર ભી” પર રાખવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રવચનમાં સ્યાહવાદ શૈલીનું ખૂબ જ પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રવચનનું પુસ્તક પણ “હી ઔર ભી” નામથી પ્રકાશિત થયેલ છે.

મુનિશ્રી વિહાર કરતાં અંબાલા પધાર્યા. અહીંની પ્રજા મુનિશ્રીની દેશનાથી ખૂબ પ્રભાવિત થઈ. જૈનેતર પ્રજા તથા વકીલો અને મેજિસ્ટ્રેટો પણ નિયમિત લાલ લેતા. અંબાલામાં પંજબ હિંદુ કોન્ફરન્સનું પાંચમું અધિવેશન ભરાયું. આ સભામાં શિક્ષણ અને દયાઆ બે વિષય ચર્ચવાના હતાં. અંબાલાના વકીલ મુરલીધરના અત્યાચરથી જૈનશાસનની પદ્ધતિ અનુસાર કોન્ફરન્સમાં મુનિશ્રીનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાયું. પૂજ્યશ્રીએ દયા વિષે એટલું જોરશોરથી પ્રવચન આપ્યું કે ત્યાં એઠેલા યુવક લાલા લજપતરાયને થયું કે ‘જે આ મુનિશ્રીનું વ્યાખ્યાન ચાલુ રહેશે તો જનતા દયાળુ બની જશે, માંસનો નિષેધ કરશે’ તેથી તેણે વિરોધમાં આવી એક ચિઠ્ઠી મોકલી. “વ્યાખ્યાન બંધ કરો.” આ તરફ પ્રમુખે ચિઠ્ઠી મોકલી કે “દશ મિનિટ આગળ વધારે ચલાવો.” કેવું અદ્ભુત આકર્ષણ પૂજ્યશ્રીની દેશનામાં હશે કે હજારો માંસાહારીઓને માંસનો ત્યાગ કરાવ્યો.

નમન હો એ અદ્ભુત દયાળુ વકતાને !

જિનશાસનની જય ટીંડીમ

લુધિયાનાથી વિહાર કરી પૂજ્યશ્રી રોપડ ગામમાં પધાર્યા. અહીં “સંસ્કૃત” પદ પર બાવીશ દિન વ્યાખ્યાન કર્યું. તે સમય દરમ્યાન સંસ્કૃતવિશારદ શિવરામ પંડિત પૂજ્યશ્રી પાસે વાદવિવાદ કરવા આવ્યાં. પંડિતજીએ ઈશ્વર કર્તૃત્વનો પૂર્વપક્ષ કર્યો અને ગુરૂદેવે ઉત્તરપક્ષમાં તેનું

ખંડન કર્યું. આ વાદવિવાદ સંસ્કૃતમાં દોઢ કલાક સુધી ખૂબ સુંદર ચાલ્યો. પંડિતજી હારી ગયા અને જિનશાસનના મહામુનિ જીતી ગયા. આ સંપૂર્ણ વાદ એક મધ્યસ્થચહસ્થ હિંદીમાં જનતાને સમજવતા હતાં તેથી જનતાને પણ જિનશાસનનું સત્ય રહસ્ય પ્રાપ્ત થયું.

રોપડથી વિહાર કરી પૂજ્યશ્રી જાડરા પધાર્યા, અહીં એક પણ જૈનનું ઘર ન હતું. બ્રાહ્મણોને ત્યાં પૂજ્યશ્રીના શિષ્ય આહાર લેવા ગયાં. રસ્તામાં સાક્ષર લલુરામ વિપ્ર મળ્યાં. તેણે મુનિશ્રીને પૂછ્યું “ક્યા ખાપ જાચ્છી તરહસે સંસ્કૃત બોલ સકતે હૈ?” મુનિશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે “હું સંસ્કૃતમાં વાર્તાલાપ કરી શકતો નથી પણ મારા પૂજ્ય ગુરૂદેવ સુંદર રીતે સંસ્કૃતમાં વાત કરી શકે છે. મુનિશ્રી આહાર લઈ મકાનમાં પહોંચ્યા અને ગુરૂદેવને વાત કરી. તેટલામાં પેલા પંડિતજીનો એક વિદ્યાર્થી આવી ધમાલ કરવા લાગ્યો ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ નવીન ન્યાયમિ-શ્રીત સંસ્કૃતમાં બોલવાનું શરૂ કર્યું. વિદ્યાર્થીને સમજણ ન પડવાથી કહેવા લાગ્યો કે “તર્ક મા ગચ્છ, તર્ક મા ગચ્છ,” ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું કે “સાતમે તત્” શાકટાયન વ્યાકરણસૂત્રનો કૌમુદીમાં આવતા ‘આદિસ્ત્યેન’ સૂત્રસાથે સમન્વય કરો ?

વિદ્યાર્થી પૂજ્યશ્રી પાસે ના જવાબ થઈ ગયો અને તેણે કહ્યું કે મારા ગુરૂદેવ સાથે વાદ કરશો ? પૂજ્યશ્રીએ હા કહી સ્વીકાર્યું. ગામની મધ્યમાં ક્ષત્રિયના ઘરમાં વાદવિવાદ નક્કી થયો. પંડિતજીએ “વેદાઃ પૌરુષેયાઃ” પક્ષ કર્યો, ગુરૂદેવે ઉત્તરપક્ષમાં તેનું ખંડન સ્વીકાર્યું બાદ પંડિતજીને પૂછ્યું આપ વાદ કરવા ઇચ્છો છે કે જલ્પ ? પંડિતજીએ કહ્યું વાદ અને જલ્પમાં ફેર શું ? મને સમજ નથી. પૂજ્યશ્રીએ તેની સમજ આપી ત્યારે પંડિતજીએ કહ્યું વાદ અને જલ્પ બંને કરીશ. ત્યાર બાદ બે કલાક સુધી વેદ ઇશ્વરોક્ત છે કે નહિ ? તે વિષય પર વાદ થયો. અંતે પંડિત હારી ગયો ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું હું સ્યાદ્વાદી છું એટલે વેદ ઇશ્વરોક્ત છે તે પણ સાબિત કરી આપી શકું છું. જય હો સ્યાદ્વાદ સિદ્ધાંતનો કે જ્યાં કોઈ ટંટાફિસાદનું નામ નિશાન નથી.

આ રીતે પંજાબમાં વિચરી આર્યસમાજસ્ટો, સ્થાનકવાસી, દિગંબર સામે વાદો કરી નાસ્તિકોને આસ્તિક બનાવી, માંસાહારીને અહિંસક

અનાવી જૈનશાસનની ઘરે ઘરે ગામે ગામે અને નગરે નગરે ડીંડીમ પીટાવી, જૈનધર્મનો જયધ્વજ અનેક કષ્ટ સહન કરી ફરકાવ્યો. જય પામો તે સંયમમૂર્તિ મહામુનીશ્વર !

છોટા આત્મારામજી

પૂજ્ય મુનિશ્રી પંજાબમાં વિચરતા છતાં પણ તેઓનું મન સદા ગુરૂની સેવા માટે જ ઉત્સુક રહેતું. ક્યારે ગુજરાતમાં જઈ અને પૂજ્ય ગુરૂદેવની ચરણગંગામાં સ્નાન કરે. તે ધન્ય અવસર પણ આવ્યો અને મુનિશ્રીએ ગુજરાત તરફ વિહાર લંબાવ્યો.

પંજાબના શ્રાવકો મુનિશ્રીની શાસનસેવાથી એટલા અધા આકર્ષાયા હતા કે તેઓ મુનિશ્રીને સદા “છોટા આત્મારામજી” ના લાડીલા નામથી જ સંબોધતા.

મુનિશ્રી મુનિધર્મનું યથાવિધિ પાલન કરતાં દિલ્લી પધાર્યા. વિક્રમ સંવત ૧૬૭૦ નું ચાતુર્માસ શાસનપ્રભાવના પૂર્વક ત્યાં જ કર્યું. એક મહિના સુધી રામા થિએટરમાં પાંચ હજાર માનવ મેદની વચ્ચે જાહેર વ્યાખ્યાનો કર્યા.

ગુરૂચરણમાં

રતલામ ઉદેપુર થઈ મુનિશ્રીએ ઇંડરમાં પગલાં કર્યા. છ છ વર્ષની પ્યાસ અહીં પૂર્ણ થઈ. પંજાબમાં અનેક વાદવિવાદોમાં જીત મળતાં જે આનંદ મુનિશ્રીના મુખ પર ન હતો તે આજે હતો. લવનું ભ્રમણ દૂર કરનાર ગુરૂદેવનું દર્શન થયું. દર્શન કર્યા એટલું જ નહિ પણ ગુરૂદેવના આદેશને પૂર્ણ કર્યો અને ચાતુર્માસ પણ ગુરૂદેવની સાથે જ કર્યું.

જૈનરત્ન વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ

ગુરૂદેવે લાલચંદ નવ વર્ષના હતા ત્યારથી જે સ્વપ્ન સેવેલા તે આજે સાકાર બન્યાં. જૈનશાસનની જયધ્વજ ફરકાવનાર મહારથીને બેઈને ગુરૂદેવનું હૃદય હર્ષથી પુલકિત બની ગયું. માતાને જે આનંદ પુત્રમિલન સમયે હોય છે તે કરતાં પણ અધિક આનંદ આજે ગુરૂદેવને હતો. તેઓને થયું સુયોગ્ય શિષ્યને જૈનશાસનના લંડારમાંથી કાંઈક તો આપું જ. વિક્રમ સં. ૧૬૭૧ ના આસો વદ એકમનો ધન્ય દિવસ આવ્યો અને શ્રી સંઘના અપૂર્વ ઉત્સાહપૂર્વક પૂ. ગુરૂદેવે મુનિશ્રી લખિધવિજયમં ને “જૈનરત્ન વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ”ની પદવી આપી. ગુરૂદેવે પદવી આપી ને સમાજે

વધાવી લીધી. પછી તો મુનિશ્રી “જૈનરત્ન વ્યાખ્યાન વાયસ્પતિ”ના નામે વિશ્વમાં વિખ્યાત થયાં.

“વાદિધટ મુદ્દગર”

ગુરૂચરણની પર્યુપાસના કરતાં મુનિશ્રી ગુજરાત પધાર્યા. આણંદ-નડિયાદ પાસે નરસંડામાં થોડાદિવસની સ્થિરતા થઈ. જાહેર ભાષણો ખૂબ થયાં. આર્યસમાજીઓ સામે મૂર્તિમંડનના વ્યાખ્યાનો આપ્યાં. એકદિવસે પૂ. ગુરૂદેવને ત્યાંના શ્રાવકોએ વિનંતિ કરી કે અહીંયાના આર્યસમાજીઓ અમને ખૂબ હેરાન પરેશાન કરે છે ત્યારે પૂ. ગુરૂદેવે ફરમાવ્યું કે અમારા આ વાયસ્પતિજી મૂર્તિપૂજા બરાબર સિધ્ધ કરી દેશે. પૂ. ગુરૂદેવના આદેશને પામીને એમના વિનીત શિષ્યે મૂર્તિપૂજા-વિષયક એક કડક જાહેર ભાષણ આપ્યું. જે સાંભળીને આર્યસમાજીઓ ખૂબ ઉકળી ગયા તેથી શ્રાવકો ખૂબ ગભરાયા અને પાછા ગુરૂદેવ પાસે આવ્યા. ગુરૂદેવે કહ્યું કે ગભરાઓ નહિ એઓને કહી દો કે તમારા મોટામાં મોટા પંડિતને બોલાવો એની સાથે વાદ કરશે તે પછી પૂ. વ્યાખ્યાનવાયસ્પતિજી સાથે વાદનું આર્યસમાજીઓએ નક્કી કર્યું. નક્કી કરીને મુનિશ્રીજી સામે વાદ કરવા અનંતકૃષ્ણનામના મોટા પંડિતને વડોદરાથી બોલાવ્યો. હજારોની મેદનીમાં, ગામોગામના લોકોની વચમાં ચાર કલાક શાસ્ત્રાર્થ આપ્યો. છેવટમાં વાયસ્પતિજીનો વિજય થયો ને આર્યસમાજીઓ મૂર્તિપૂજા વિરૂધ્ધ બોલતાં બંધ થઈ ગયાં. આજ પણ ત્યાંની જનતા આ વાદના મધુરાં ગીત ગાઈ રહી છે.

પૂજ્ય ગુરૂદેવની સાથે જૈનરત્નમુનિશ્રી ખંભાતમાં આતુર્ભાસ કરી વટાદરા પધાર્યા. વટાદરામાં વ્યાખ્યાન વાયસ્પતિ મુનિશ્રીની દેશનાથી અનેક જૈનેતરોનું આકર્ષણ થયું. નવા જૈનો બનવા લાગ્યાં. જેથી બ્રાહ્મણો ગુસ્સે થયાં અને વાદ કરવા ખંભાતથી પંડિત ‘મુકુંદસ્વામી’ને બોલાવ્યો. વાદનો સમય, દિવસ અને વિષય નક્કી થયો. પૂ. પં. દાનવિજય મ. મધ્યસ્થ નિમાયા. મુકુંદસ્વામીએ” વેદો અહિંસામય છે અને જૈનધર્મ હિંસામય છે તેનો પક્ષ કર્યો અને વાયસ્પતિજીએ તેનું ખંડન સ્વીકાર્યું. આ વાદ બરોબર ત્રણ દિવસ સુધી ચાલ્યો. વાયસ્પતિજીએ હજારો હિંદુઓ અને તેઓના ધર્મગુરૂસમક્ષ સાબિત કરી આપ્યું કે “વેદ હિંસામય છે અને જૈન ધર્મ દયામય છે.”

પંન્યાસ દાનવિજયમં તો ખૂબ જ ખુશ થઈ ગયા. તેમણે તો પૂ. ગુરુદેવ કમલસૂરીશ્વરજીમં ને કહ્યું કે “સાહેબજી! વાચસ્પતિજીએ તો મુકુંદસ્વામીને જડખાતોડ જવાળો આપ્યાં.” ત્યારે ગુરુદેવે હાસ્ય વેરતાં કહ્યું “ભાઈ આપણો વાચસ્પતિજી તો વાલ્મીકીમુદ્રગર છે.”

તે શિષ્યને નતમસ્તકે વંદન હો કે જેણે ગુરુના હૃદયનું રંજન કર્યું!

છાણી બોરસદ વગેરે સ્થળે ચોમાસું કરી ડભોઈ પધાર્યાં. ડભોઈમાં પૂજ્યશ્રીએ પંડિત બેચરદાસ સામે લાલબત્તી ધરતી “દેવદ્રવ્યાદિસિદ્ધિ યાને બેચર હિતશિક્ષા” નામના પુસ્તકની રચના કરી. શાસન સેવાના પ્રસંગે મહામુનિઓ માન અપમાનની ગણના કર્યા વગર શાસનને જ વફાદાર રહે છે. આજની દુનિયામાં માન-મોભાનો ભૂખમરો ફાટ્યો છે. પોતાના માનની ખાતર ભાઈ ભાઈને દુઃખી કરનાર જે આ મુનિસત્તમનું ઉદાહરણ છે તો જરૂર જગતમાં નિરભિમાનતા-નિસ્પૃહતાના દર્શન થાય.

“જન્મભૂમિના આંગણે”

પૂ. ગુરુદેવના આદેશથી જૈનરત્ન મુનિશ્રી પોતાની જન્મભૂમિ બાલ-શાસનમાં પધાર્યાં. આ સમાચાર આજુબાજુના ગામોમાં વિદ્યુત્વેગે પ્રસરી ગયા ને બોલવા લાગ્યા કે “આપણો લાલચંદ તો મહાન સાધુ અને અહીં આન્યો છે. એના દર્શન કરી પાવન થઈએ. આપણા ગામમાં બોલાવીએ તેની કથા સાંભળીને જનમ જનમના પાપ ગુમાવીએ. આ વાત કટોસણના ઠાકોરના કાને ગઈ. ઠાકોરે મુનિશ્રીને કટોસણમાં પધારવા વિનંતિ કરી મુનિશ્રી અહિંસાનો ધ્વજ ફરકાવવા કટોસણ પધાર્યાં. અહિંસાનાં ત્રેરક વ્યાખ્યાનો યોજ્યાં. તેનો કટોસણ નરેશે ખૂબ લાલ લીધો અને તેના પરિણામરૂપે પયુર્વણા મહાપર્વમાં જીવહિંસા નહિ કરવી તથા વિજ્યાદશમીના દિને બકરાનો વધ બંધ કરવા ખાસ ફરમાનો બહાર પાડ્યાં.

“મંગલવર્ષા”

રાજનગરના આંગણે વિદ્યાશાળામાં મુનિશ્રી પધાર્યાં. અહીં આચાર્ય-દેવ શ્રીમદ્ વિજય સિધ્ધિસૂરીશ્વરજી (આપજી) મહારાજના દર્શન

વંદનનો લાલ મુનિશ્રીને મળ્યો. મુનિશ્રીને થતું ખરેખર આજે હું કૃત-
કૃત્ય બન્યો કે મને મહામુનિપુંગવના દર્શન અને સમાગમનો લાલ
મળ્યો. આચાર્યદેવ મુનિશ્રીને જોતાં અને હર્ષસભર બનતાં, સાથે કહેતા
કે જિનશાસનના સાચા વારસદાર બનવાની આનામાં શક્તિ છે. ઓહ !
આ મુનિમાં કંઈ તાકાત નથી ? આગમપાઠો એના મોંઢે છે, કર્મસાહિ-
ત્યમાં હંમેશા રત રહે છે, ન્યાયના ગ્રંથો તેને ખૂબ પ્રિય છે, કાવ્યશક્તિ
તેનામાં સહજ છે, નવીન ગ્રંથોના સર્જનમાં પોતાનો પ્રાણ પૂરવા પણ
તૈયાર છે, દ્રવ્યાનુયોગ અને ગણિતાનુયોગ જેવા મહાન વિષયો તેને
મન સહેલા છે, ચરણકરણાનુયોગની જીવંતમૂર્તિ છે. અને દ્રવ્યાનુયોગમાં
તો અજબ સિદ્ધિ મેળવી છે. પ્રવચનપ્રભાવકતાએ તો પંબજમાં જિન-
શાસનનો જયઘોષ બોલાવ્યો છે. મારા અંતરના આશિષ છે-શ્રદ્ધા છે
કે નિકટના લવિષ્યમાં તે જિનશાસનનો દૂલારો બનશે. વાત્સલ્યનિધિ
આપણ મહારાજ હતાં અને વાત્સલ્ય યોગ્ય વાચસ્પતિજી હતા.

આ બંને મુનિસત્તમોની અવિહટપ્રીતિ અંતિમસમય સુધી રહી છે.

“જિનશાસનનો વારસો”

પૂજ્ય ગુરૂદેવ કમલસૂરીશ્વરજી મ. છાણીમાં બિરાજમાન છે. તેઓશ્રી
વન વટાવી સાતમા દશકામાં પ્રવેશ કરી ચૂક્યા છે. વિશાલ શિષ્યપરિવાર
ગુરૂદેવની સેવામાં હાજર હતો. ગુરૂદેવ પણ મુશિષ્યોને જોઈ આનંદિત
બને છે. મુનિ લઘિધવિજય ગુરૂદેવના મનમાં વસી ગયા છે. ગુરૂદેવ
મુનિ લઘિધવિજયને પદ પ્રદાન કરવા (તૈયારી કરી) ઈચ્છી રહ્યા છે.
શિષ્યના મનમાં પદની ઝંખના નથી, ગુરૂનો નિશ્ચય છે કે આ મુયોગ્ય
મુનિને મારે જરૂર પદ આપવું. જિનશાસનની બલિહારી છે કે ગુરૂના
આદેશને વધાવી લેવામાં આવે છે. મુનિ લઘિધવિજય મ. ને એક પછી
એક યોગોદ્વહન કરાવવા લાગ્યાં. વિક્રમ સંવત ૧૯૮૦ ના છાણીના
આતુર્ભાસમાં ભગવતીસૂત્રના યોગમાં પ્રવેશ કરાવ્યો.

“આ છે મુનીશ્વર સ્વર્ગીય ગુરૂદેવ લઘિધસૂરીશ્વરજી
મહારાજની બાવીશ વર્ષની નિષ્કામભાવે થયેલ શાસનલક્ષિતની
મંગલ ગાથા ગાતી મુનિજીવનની મંગલયાત્રા.”

શાસનના શિરતાજ વયોવૃદ્ધ ગુરુદેવેશે અનેક શાસ્ત્ર ગ્રંથોની રચના કરી, વાચના આપી અનેક શિષ્યોની જ્ઞાનતૃપ્તિ કરી છે. સંયમમાં પ્રેરણા આપી સંયમધર્મની આરાધનામાં ખૂબ આગળ વધાર્યા છે. શ્રદ્ધાની તો એટલી બધી જડ ઊંડી પોતાના શિષ્ય શિષ્યાઓના હૈયામાં બેસાડી દીધી છે કે, એમનો નિરંતરનો જાપ જ બની ગયો છે-કે ‘તમેવ સચ્ચં નિસ્સંકં જં જિજ્ઞેહિં પવેધયં’ જેમનો સ્વાધ્યાય દીપક રાત દિવસ જલતો જ રહેતો સહુના ઉપર સમાનદષ્ટિ વીતરાગતાની યાદ આપતી હતી એ શાસન પ્રભાવક ગુરુદેવે શાસનની અનેકવિધ સેવાઓ કરી છે પણ આ બધું ગ્રંથમાં ઘણો વિસ્તાર થઈ જતો હોવાથી હવે એમનું છેલ્લું આરાધનામય જીવનનું કંઈક આલેખન કરી સૂરિજીના જીવન-કવનને અહીં સમાપ્ત કરીશ સંવત્ ૨૦૧૭ ના વૈસાખ માસમાં ગુરુદેવનું શરીર સોજથી ભારે બની ગયું વૈદ્યના ઉપચારો કર્યા પછી વૈદ્યે આશા છોડી જેથી ડૉક્ટરી ઉપચારો કર્યા ખાવાનું બંધ જેવું છતાં સ્વાધ્યાય પ્રિયતા જીવ્યો તો તેવીને તેવી. યુવાનને શરમાવે તે પ્રકારે સ્વાધ્યાય પરાયણતા અને હમેશાં ઓછામાં ઓછા એક શ્લોકની રચના તો ખરીને ખરી જ. ધન્ય છે એ સ્વાધ્યાય પરાયણ સૂરિદેવને! જેમણે ક્રોધની સાથે વાત ગમે નહિ સૂવાનું ગમે નહિ ખાવાનું તો એટલું બધું સાદું કે કશો સ્વાદ જ નહિ એ મહાપુરુષ ખાવા છતાં મહાતપસ્વી હતા એવી અવસ્થામાં પણ શાસનના સવાલોની ચિન્તા કરવા પ્રયત્ન કરતા ધન્ય છે શાસનના એ અવિહત રાગીને! તે પછી ગુરુદેવ ૧ મહિનાની નિરંતર ચોવીસ કલાક સુધી નવકાર મંત્ર અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની આરાધના કરતાં પોતાની સેવામાં રહેલા ચતુર્વિધ સંઘને આરાધનામાં તરબોળ બનાવી. શ્રાવણ સુ. પંચમીની રાત્રિએ સ્વર્ગવાસ પામ્યા.

એ પૂજ્યતમ મહાપુરુષની અસીમ કૃપાથી અમો સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્રની આરાધનામાં દઢ રહી શક્યા છીએ અને દઢ રહેવાશે એ તાતપાદના ચરણ કમળમાં વંદના કરતી.

પૂ. સાધ્વી શ્રીસુવ્રતા શ્રીજીની શિષ્યા-સર્વોદયા શ્રીજીની નિશ્રાવર્તી વાચ્યમા

आत्म-कमल-लब्धिसूरीश्वरसद्गुरुभ्यो नमः

कर्मप्रकृति

बंधनकरण

सिद्धं सिद्धत्थसुयं, वंदिय निद्धोयसव्वकम्ममलं ।
कम्मट्ठगस्स करणट्ठ-मुदयसंताणि वोच्छामि ॥१॥
बंधण संकमणुव्वट्ठणा य अववट्ठणा उदीरणया ।
उवसामणा निहत्ती, निकायणा च त्ति करणाइं ॥
विरियंतरायदेसक्खयेण, सव्वक्खयेण वा लद्धी ।
अभिसंधिजमियरं वा, तत्तो विरियं सलेसस्स ॥३॥
परिणामालंबणगहण-साहणं तेण लद्धनामतिगं ।
कज्जब्भासान्नोन्नप्पवेस-विसमीकयपएसं ॥ ४ ॥
अविभागवग्गफड्ढुग-अंतरठाणं अणंतरोवणिहा ।
जोगे परंपरवुद्धि, समयजीवप्पबहुगं च ॥ ५ ॥
पण्णाछेयणछिन्ना, लोगासंखेज्जगप्पएससमा ।
अविभागा एकेके, होंति पएसे जहन्नेणं ॥ ६ ॥
जेसिं पएसण समा, अविभागा सव्वतोय थोवतमा
ते वग्गणा जहन्ना, अविभागहिया परंपरओ ॥७॥

सेढिअसंखियमित्ता, फड्डुगमेत्तो अणंतरा नत्थि ।
 जाव असंखा लोगा, तो बीयाई य पुव्वसमा ॥८॥
 सेढिअसंखिअमेत्ताइं, फड्डुगाइं जहन्नयं ठाणं ।
 फड्डुगपरिवुद्धिअओ, अंगुलभागो असंखतमो ॥९॥
 सेढिअसंखियभागं, गंतुं गंतुं हवन्ति दुगुणाइं ।
 पल्लासंखियभागो, नाणागुणहाणि ठाणाणि ॥१०॥
 बुद्धिहाणिचउक्कं, तम्हा कालोत्थ अंतिमल्लीणं ।
 अंतोमुहुत्तमावलि-असंखभागो य सेसाणं ॥११॥
 चतुराई जावट्टुगमित्तो, जाव दुगं ति समयाण ।
 पज्जत्तजहन्नाओ, जावुक्कोसं ति उक्कोसो ॥१२॥
 एगसमयं जहन्नं, ठाणाणप्पाणि अट्ठ समयाणि ।
 उभओ असंखगुणियाणि, समयसो ऊण ठाणाणि ॥१३॥
 सव्वत्थोवो जोगो, साहारणसुहुमपढमसमयम्मि ।
 बायरवियतियचउर-मणसन्नपज्जत्तगजहन्ना ॥ १४॥
 आइदुगुक्कोसो सिं, पज्जत्तजहन्नगेयरे य कमा ।
 उक्कोसजहन्नियरो, असमत्तियरे असंखगुणो ॥ १५॥
 अमणाणुत्तरगेविज्ज-भोगभूमिगयतइयतणुगेसुं ।
 कमसो असंखगुणिओ, सेसेसु य जोगु उक्कोसो ॥ १६॥

जोगेहिं तयणुरूवं, परिणमइ गिणिहऊण पंच तणू ।
 पाउग्गे वालंबइ, भासाणुमणत्तणे खंधे ॥ १७ ॥
 परमाणुसंखऽसंखाऽ-णंतपएसा अभव्वणंतगुणा ।
 सिद्धाणणंतभागो, आहारगवग्गणा तितणू ॥ १८ ॥
 अग्गइणंतरियाओ, तेयगभासामणे य कम्मे य ।
 धुवअद्धुवअच्चित्ता, सुन्नाचउअंतरेसुण्णि ॥ १९ ॥
 पत्तेगतणुसु बायर-सुहुमनिगोए तहा महाखंधे ।
 गुणनिप्फन्नसनामा, असंखभागंगुलवगाहो ॥ २० ॥
 एगमवि गहणदव्वं, सव्वप्पणयाइ जीवदेसम्मि ।
 सव्वप्पणया सव्वत्थ, वावि सव्वे गहणखंधे ॥ २१ ॥
 नेहप्पच्चयफड्डुगमेगं, अविभागवग्गणा णंता ।
 हस्सेण बहू बद्धा, असंखलोगे दुगुणहीणा ॥ २२ ॥
 नामप्पओगपच्चयगेषु वि, नेया अणंतगुणणाए ।
 धणिया देसगुणा सिं, जहन्नजेट्ठे सगे कट्ठु ॥ २३ ॥
 मूलुत्तरपगईणं, अणुभागविसेसओ हवइ भेओ ।
 अविसेसियरसपगईओ, पगईबंधो मुणेयव्वो २४
 जं सव्वघाइपत्तं, सगकम्मपएसणंतमो भागो ।
 आवरणाण चउद्धा, तिहा य अह पंचहा विग्घे ॥ २५ ॥

मोहे दुहा चउद्धा, य पंचहा वा वि बज्झमाणीणं ।
 वेयणियाउयगोएसु, बज्झमाणीण भागो सिं ॥२६॥
 पिंडपगईसु बज्झंतिगाण, वण्णरसगंधफासाणं ।
 सब्वासिं संघाए, तणुम्मि य तिगे चउक्के वा ॥२७॥
 सत्तेक्कारविगप्पा, बंधणनामाण मूलपगईणं ।
 उत्तरसगपगईण य, अप्पबहुत्ता विसेसो सिं ॥२८॥
 गहणसमयम्मि जीवो, उप्पाएई गुणे सपच्चयओ ।
 सब्वजियाणंतगुणे, कम्मपएसेसु सब्वेसुं ॥ २९ ॥
 सब्वप्पगुणा ते पढम-वग्गणा सेसिया विसेसूणा ।
 अविभागुत्तरियाओ, सिद्धाणमणंतभागसमा ३०
 फड्डगमणंतगुणियं, सब्वजिएहिं पि अंतरं एवं ।
 सेसाणि वग्गणाणं, समाणि ठाणं पढममेत्तो ॥३१॥
 एत्तो अंतरतुल्लं अंतर-मणंत भागुत्तरं बिइयमेवं ।
 अंगुलअसंखभागो, अणंतभागुत्तरं कंडं ॥ ३२ ॥
 एगं असंखभागेण-णंतभागुत्तरं पुणो कंडं ।
 एवं असंखभागुत्तराणि, जा पुव्वतुल्लाणि ॥३३॥
 एगं संखेज्जुत्तरमेत्तो-तीयाण तिच्छिया बीयं ।
 ताण वि पढमसमाइं, संखेज्जुगुणोत्तरं एक्कं ॥३४॥

एत्तो तीयाणि अइच्छियाण, बिइयमवि ताणि
पढमस्स ।

तुल्लाणऽसंखगुणियं, एकं तीयाण एकम्म ॥३५॥
बिइयं ताणि समाइं, पढमस्साणंतगुणियमेगं तो ।
तीयाण इच्छियाणं ताण वि पढमस्स तुल्लाइं ३६
सव्वजियाणमसंखेज्ज-लोगसंखेज्जगस्स जेट्टस्स ।

भागो तिसु गुणणा, तिसु छट्ठाणमसंखिया लोगा॥
बुद्धीहाणीछकं, तम्हा दोण्हं पि अंतिमिल्लाणं ।
अंतोमुहुत्तमावलि, असंखभागो य सेसाणं ॥३८॥
चउराई जावट्टगमेत्तो, जावं दुगं ति समयाणं ।
ठाणाणं उक्कोसो, जहण्णओ सव्वहिं समओ ॥३९॥
दुसु जवमज्झं थोवाणि, अट्टसमयाणि दोसु पासेसु ।
समऊणियाणि कमसो, असंखगुणियाणि उप्पिं च ॥
सुहुमगणिपवेसणया, अगणिकाया य तेसिं कायठिई
कमसो असंखगुणियाणि ज्झवसाणाणि अणुभागे ।
कडजुम्मा अविभागा, ठाणाणि य कंडगाणि
अणुभागे ।

पज्जवसाणमणंत-गुणाओ उप्पिं नणंतगुणं ॥४२॥

अप्पबहुमणंतरओ, असंखगुणियाणणंतगुणमाई ।
तविववरीयमियरओ, संखेज्जक्खेसु संखगुणं ॥४३॥
थावरजीवा णंता, एक्केके तसजिया असंखेज्जा ।
लोगा सिमसंखेज्जा, अंतरमह थावरे नत्थि ॥४४॥
आवलिअसंखभागो, तसा निरंतरं अहेगठाणंमि ।
नाणा जीवा एवइकालं, एगिंदिया निच्चं ॥४५॥
थोवा जहन्नठाणे जा, जवमज्झं विसेसओ अहिया ।
एत्तो हीणा उक्कोसगंति जीवा अणंतरओ ॥४६॥
गंतूणमसंखेज्ज लोगे, दुगुणाणि जाव जवमज्झं ।
एत्तो य दुगुणहीणा, एवं उक्कोसगं जाव ॥४७॥
नाणंतराणि आवलि-असंखभागो तसेसुं इयरेसुं ।
एगंतरा असंखिय-गुणाईं नाणंतराईं तु ॥४८॥
फासणकालो तीए, थोवो उक्कोसगे जहन्ने उ ।
होइ असंखेज्ज-गुणो य, कंडगे तत्तिआ चेव ॥४९॥
जवमज्झकंडगोवरि जवमज्झ अ असंखगुणो ।
कमसो जवमज्झुवरिं, कंडगहेट्ठा य तावइओ ५०
जवमज्झुवरि विसेसो, कंडगहेट्ठा य सब्बहिं चेव ।
जीवप्पाबहुमेवं, अज्झवसाणेसु जाणेज्जा ॥५१॥

एकेकम्मि कसायोदयम्मि, लोगा असंखिया होंति ।
 ठिइबंधट्ठाणेषु वि, अज्झवसाणाण ठाणाणि ॥५२॥
 थोवाणि कसाउदये, अज्झवसाणाणि सव्वडहरम्मि
 बिइयाइ विसेसहियाणि, जाव उक्कोसगं ठाणं ५३
 गंतूणमसंखेजे लोगे, दुगुणाणि जाव उक्कोसं ।
 आवलिअसंखभागो, नाणागुणवुद्धिठाणाणि ५४
 सव्वासुभपगईणं, सुभपगईणं विवज्जयं जाण ।
 ठिइबंधट्ठाणेषु वि आउगवज्जाण पगडीणं ॥५५॥
 पल्लासंसियभागं, गंतुं दुगुणाणि आउगाणं तु ।
 थोवाणि पढमबंधे, बिइयाइ असंखगुणियाणि ५६
 घाईणमसुभवणरस-गंधफासे जहन्नठिइबंधे ।
 जाणज्झवसाणाइं, तदेगदेसो य अन्नाणि ॥५७॥
 पल्लासंखियभागो जावं बिइयस्स होइ बिइयम्मि ।
 आ उक्कस्सा एवं, उवघाए वा वि अणुकद्धि ॥५८॥
 परघाउज्जोउस्सासाय-वधुवनामतणुउवंगाणं ।
 पडिलोमं सायस्स उ, उक्कोसे जाणि समऊणे ॥५९॥
 ताणि य अन्नाणेवं, ठिइबंधो जा जहन्नगमसाए ।
 हेट्ठुज्जोयसमेवं, परित्तमाणीण उ सुभाणं ॥६०॥

जाणि असायजहन्ने, उदहिपुहुत्तं ति ताणि अन्नाणि ।
 आवरणसमुप्पेवं, परित्तमाणीणमसुभाणं ॥६१॥
 से काले सम्मत्तं, पडिवज्जंतस्स सत्तमखिईए ।
 जो ठिइबंधो हस्सो, इत्तो आवरणतुल्लो य ॥६२॥
 जा अभवियपाउग्गा, उप्पिमसायसमया उ आ जेट्ठा
 एसा तिरियगतिदुगे, नीयागोए य अणुकड्डी ॥
 तसबायरपज्जतग-पत्तेयगाण परघातुल्ला उ ।
 जावट्टारसकोडाकोडी, हेट्ठा य साएणं ॥६४॥
 तणुतुल्ला तित्थयरे, अणुकड्डी तिक्कमंदया एत्तो ।
 सव्वपगईण नेया, जहन्नयाई अणंतगुणा ॥६५॥
 निव्वत्तणा उ एक्किक्कस्स, हेट्ठोवरिं तु जेट्ठियरे ।
 चरमठिईणुक्कोसो, परित्तमाणीण उ विसेसो ॥६६॥
 ताणन्नाणि त्ति परं, असंखभागाहिं कंडगेक्काण ।
 उक्कोसियरा नेया, जा तक्कंडकोवरि समत्ती ॥६७॥
 ठिइबंधट्ठाणाइं, सुहुम अपज्जत्तगस्स थोवाइं ।
 बायरसुहुमेयरबिति-चउरिंदियअमणसन्नीणं ६८॥
 संखेज्जगुणाणि कमा, असमत्तियरे य बिंदियाइम्मि
 नवरमसंखेज्जगुणाईं, संकिलेसाय सव्वत्थ ॥६९॥

एमेव विसोहीओ, विग्धावरणेसु कोडिकोडीओ ।
 उदही तीसमसाते, अद्धं थीमणुयदुगसाए ॥७०॥
 तिविहे मोहे सत्तरि, चत्तालीसा य वीसई य कमा ।
 दस पुरिसे हासरई-देवदुगे खगइचेट्टाए ॥७१॥
 थिरसुभपंचगउच्चे, चेवं संठाणसंघयणमूले ।
 तब्बीयाइ विवुड्डी, अट्टारससुहुमविगलतिगे ॥
 तित्थगराहारदुगे, अंतो वीसा सनिच्चनामाणं ।
 तेत्तीसुदही सुरनारयाउ, सेसाउ पल्लतिगं ॥
 आउचउक्कुकोसो, पल्लासंखेज्जभागममणेसु ।
 सेसाण पुव्वकोडी, साउतिभागो अबाहा सिं ॥
 वाससहस्समबाहा, कोडाकोडीदसगस्स सेसाणं ।
 अणुवाओ अणुवट्टण-गाउसु छम्मासिगुकोसो ॥
 भिन्नमुहुत्तंआवरणविग्घ-दंसणचउक्कलोभंते ।
 बारससायमुहुत्ता, अट्ट य जसकित्तिउच्चेसु ॥
 दो मासा अद्धद्धं, संजलणे पुरिस अट्ट वासाणि ।
 भिन्नमुहुत्तमबाहा, सव्वासिं सव्वहिं हस्से ॥
 खुड्ढागभवो आउसु, उववायाउसु समा दस सहस्सा
 उक्कोसा संखेज्जा, गुणहीण आहारतित्थयरे ॥

वग्गुकोसठिईणं, मिच्छत्तुकोसगेण जं लद्धं ।
 सेसाणं तु जहन्नो, पल्लासंखेज्जगेणूणो ॥
 एसेगिंदियडहरो, सव्वासिं ऊणसंजुओ जेट्ठो ।
 पणवीसा पन्नासा, सयं सहस्सं च गुणकारो ॥
 कमसो विगलअसन्नीण, पल्लसंखेज्जभागहा इयरो ।
 विरए देसजइदुगे, सम्मचउक्के य संखगुणो ॥
 सन्निपज्जत्तियरे, अब्भिंभतरओ उ कोडिकोडीओ ।
 ओघुक्कोसो सन्निस्स, होइ पज्जत्तगस्सेव ॥
 मोत्तूण सगमबाहं, पढमाइ ठिइ बहुतरं दव्वं ।
 एत्तो विसेसहीणं, जावुक्कोसं ति सव्वेसिं ॥
 पल्लासंखियभागं, गंतुं दुगुणूणमेवमुक्कोसा ।
 नाणंतराणि पल्लस्स, मूलभागो असंखतमो ॥
 मोत्तूण आउगाइं, समए समए अबाहहाणीए ।
 पल्लासंखियभागं, कंडं कुण अप्पबहुमेसिं ॥
 बंधावाहाणुक्कस्सियरं, कंडकअबाहबंधाणं ।
 ठाणाणि एकनानंतराणि, अत्थेणकंडं च ॥
 ठिइबंधे ठिइबंधे, अज्झवसाणाणसंखया लोगा ।
 हस्सा विसेसवुड्डी, आऊणमसंखगुणवुड्डी ॥

पल्लासंखियभागं, गंतुं दुगुणाणि जाव उक्कोसा ।
 नाणंतराणि अंगुलमूल-च्छेयणमसंखतमो ॥
 ठिइदीहयाइकमसो, असंखगुणियाणि णंतगुणणाए
 पढमजहण्णुक्कोसं, बितिय जहन्नाइ आ चरमा ॥
 बंधंता धुवपगडी, परित्तमाणिग सुभाण तिविहरसं ।
 चउ तिग बिट्ठाणगयं, विवरीयतिगं च असुभाणं ॥
 सव्वविसुद्धा बंधंति, मज्झिमा संकिलिट्ठतरगा य ।
 धुवपगडिजहन्नठिइं, सव्वविसुद्धा उ बंधंति ॥
 तिट्ठाणे अजहण्णं, बिट्ठाणे जेट्ठगं सुभाण कमा ।
 सट्ठाणे उ जहन्नं, अजहन्नुक्कोसमियरासिं ॥
 थोवा जहन्नियाए, होंति विसेसाहिओदहिसयाइं ।
 जीवा विसेसहीणा, उदहिसयपुहुत्तमो जाव ॥
 एवं तिट्ठाणकरा बिट्ठाणकरा य आ सुभुक्कोसा ।
 असुभाणं बिट्ठाणे, तिचउट्ठाणे य उक्कोसा ॥
 पल्लासंखियमूलानि, गंतुं दुगुणा य दुगुणहीणा य ।
 नाणंतराणि पल्लस्स, मूलभागो असंखतमो ॥
 अणगारप्पाउग्गा, बिट्ठाणगया उ दुविहपगडीणं ।
 सागारा सव्वत्थ वि, हिट्ठा थोवाणि जवमज्झा ॥

ठाणाणि चउट्टाणा, संखेज्जगुणाणि उवरिमे एवं ।
 तिट्टाणे बिट्टाणे सुभाणि एगंतमीसाणि ॥९७॥
 उवरिं मिस्साणि जहन्नगो, सुभाणं तओ
 विसेसहिओ ।

होइ असुभाण जहण्णो, संखेज्जगुणाणि ठाणाणि ॥
 बिठाणे जवमज्झा, हेट्टा एगंतमीसगाणुवरिं ।
 एवं ति चउट्टाणे, जवमज्झाओ य डायठिई ॥९९॥
 अंतो कोडाकोडी, सुभबिट्टाण जवमज्झओ उवरिं ।
 एगंतगा विसिट्टा, सुभजिट्टा डायठिइजेट्ट ॥१००॥
 संखेज्जगुणा जीवा, कमसो एएसु दुविहपगईणं ।
 असुभाणं तिट्टाणे, सव्वुरि विसेसओ अहिया ॥
 एवं बंधणकरणे, परूविण सह हि बंधसयगेणं ।
 बंधविहाणाहिगमो, सुहमभिगंतुं लहुं होइ ॥१०१॥

समाप्तम्

संक्रमणकरण

सो संकमो त्ति वुच्चइ, जं बंधणपरिणओ पओगेणं ।
 पगयंतरत्थदलियं, परिणमइ तयणुभावे जं ॥१॥

दुसु वेगे दिट्ठिदुगं, बंधेण विणा वि सुद्धदिट्ठिस्स ।
 परिणमयइ जीसे, तं पगईइ पडिग्गहो एसा ॥२॥
 मोहदुगाउगमूलपगडीण, न परोप्परंमि संकमणं ।
 संकमबंधुदउव्वट्टणा, लिगाईणकरणाइं ॥३॥
 अंतरकरणम्मि कए, चरित्तमोहे णुपुव्विसंकमणं ।
 अन्नत्थ सेसिगाणं च, सव्वहिं सव्वाहा बंधे ॥४॥
 तिसुआवलियासु, समऊणियासु अपडिग्गहाउसं-
 जलणा ।

दुसु आवलियासु पढमठिईए सेसासु वि य वेदो ॥
 साइअणाईधुवअधुवा य सव्वधुवसंतकम्माणं ।
 साइअधुवा य सेसा, मिच्छावेयणीयनीएहिं ॥६॥
 मिच्छत्तजढाय, पडिग्गहम्मि सव्वधुवबंधपगईओ ।
 नेया चउव्विगप्पा, साइ अधुवा य सेसाओ ॥७॥
 पगईठाणे वि तहा, पडिग्गहो संकमो य बोधव्वो ।
 पढमंतिमपगईणं, पंचसु पंचण्ह दो वि भवे ॥८॥
 नवगच्छक्कचउक्के, नवगं छक्कं च चउसु बिइयम्मि ।
 अन्नयरस्से अन्नयरा, वि य वेयणीयगोएसु ॥९॥

अट्टचउरहियवीसं, सत्तरसं सोलसं य पन्नरसं ।
 वज्जिय संकमठाणाइं, होंति तेवीसइं मोहे ॥१०॥
 सोलस बारसगट्ठग, वीसग तेवीसगाइगे छच्च ।
 वज्जिय मोहस्स पडिग्गहा उ अट्टारस हवंति ॥११॥
 छब्बीससत्तवीसाण, संकमा होइ चउसु ठाणेसु ।
 वावीसपन्नरसगे, एकारसइगुणवीसाए ॥१२॥
 सत्तरस एकवीसासु, संकमो होइ पन्नवीसाए ।
 नियमा चउसु गइसु, नियमा दिट्ठि कए तिविहे १३
 बावीसपन्नरसगे, सत्तगएकारसिगुणवीसासु ।
 तेवीसाए नियमा, पंच वि पंचिंदिएसु भवे ॥१४॥
 चोइसगदसगसत्तग-अट्टारसगे य होइ बावीसा ।
 नियमा मणुयगईए, नियमा दिट्ठी कए दुविहे १५
 तेरसगनवगसत्तग-सत्तरसगपणगएकवीसासु ।
 एक्कावीसा संकमह, सुद्धसासाणमीसेसु ॥१६॥
 एत्तो अविसेसा संकमंति, उवसामगे व खवगे वा ।
 उवसामगेसु वीसा य, सत्तगे छक्क पणगे य ॥१७॥
 पंचसु एगुणवीसा, अट्टरस पंचगे चउक्के य ।
 चउदस छसु पगइसु, तेरसगं छक्कपणगग्मि ॥१८॥

पंच चउके बारस, एकारस पंचगे तिगचउके ।
 दसगं चउकपणगे, नवगं च तिगम्मि बोधव्वं १९
 अट्टदुगतिगचउक्के, सत्त चउक्के तिगे य बोधव्वा ।
 छक्कं दुगम्मि नियमा, पंच तिगे एक्कगदुगे य २०
 चत्तारि-तिगचउके, तिन्नि तिगे एक्कगे य बोधव्वा ।
 दो दुसु एक्काए विय, एक्का एक्काए बोधव्वा २१
 अणुपुव्विअणाणुपुव्वी, झीणमझीणे य

दिट्ठिमोहम्मि ।

उवसामगे य खवगे य, संकमे मग्गणोवाया ॥२२॥
 तिदुगेगसयं छप्पण-चउतिगनउई य इगुणनउईया ।
 अट्टचउदुगेक्कसीइ य, संकमा बारस य छट्टे २३
 तेवीसपंचवीसा, छव्वीसा अट्टवीसगुणतीसा ।
 तीसेक्कतीसएगं, पडिग्गहा अट्ट नामस्स ॥२४॥
 एक्कगदुगसय पण-चउनउई ता तेरसूणिया वावि ।
 परभवियबंधवोच्छेय, उपरि सेढीइ एक्किस्से २५
 तिगदुगसयं छपंचग-नउइ य जइस्स एकतीसाए ।
 एगंतसेढिजोगे, वज्जिय तीसिगुणतीसासु ॥२६॥

अट्टावीसाए वि ते, बासीइतिसयवज्जिया पंच ।
 ते चिय बासीइजुया, सेसेसुं छन्नउई य वज्जा २७
 ठिइसंकमो त्ति वुच्चइ, मूलुत्तरपगइओ य जा हि ट्ठिई
 उव्वट्टिया व ओवट्टिया व, पगइं निया वऽण्णं ॥२८॥
 तीसासत्तरिचत्तालीसा, वीसुदहिकोडिकोडीणं ।
 जेट्ठो आलिगदुगहा, सेसाण वि आलिगतिगूणो ॥
 मिच्छत्तस्सुकोसो, भिन्नमुहुत्तूणगो उ सम्मत्ते ।
 मिस्सेवंतोकोडाकोडी, आहारतित्थयरे ॥३०॥
 सव्वासिं जट्ठिइगो, सावलिंगो सो आहाउगाणं तु ।
 बंधुकस्सुकोसो, साबाहठिई य जट्ठिइगो ॥३१॥
 आवरणविग्घदंसण—चउकलोभंतवेयगाऊणं ।
 एगा ठिईजहन्नो, जट्ठिइ समयाहिगावलिंगा ॥३२॥
 निहादुगस्स एक्का, आवलिगदुगं असंखभागो य ।
 जट्ठिइ हासच्छके, संखिज्जाओ समाओ य ॥३३॥
 सोणमुहुत्ता जट्ठिई, जहन्नबंधो उ पुरिससंजलणे ।
 जट्ठिइ सगऊणजुत्तो, आवलिगदुगूणओ तत्तो ३४
 जोगंतियाण अंतोमुहुत्तिओ, सेसियाण पलस्स ।
 भागो असंखियतमो, जट्ठिइगो आलिगाइ सह ३५

मूलठिई अजहन्नो, सत्तण्ह तिहा चउव्विहो मोहे ।
 सेस विगप्पा तेसिं, दुगप्पा संकमे होंति ॥३६॥
 धुवसंतकम्मिगाणं, तिहा चउद्धा चरित्तमोहाणं ।
 अजहन्नो सेसेसु य, दुहेतरासिं च सव्वत्थ ॥३७॥
 बन्धाओ उक्कोसो जासि, गंतूण आलिगं परओ ।
 उक्कोससामिओ, संकमेण जासिं दुगं तासिं ॥३८॥
 तस्संतकम्मिगो बंधिऊण, उक्कोसगं मुहुत्तंतो ।
 सम्मत्तमीसगाणं, आवलिया सुद्धदिट्ठी उ ॥३९॥
 दंसणचउक्कविग्घावरणं, समयाहिगालिगो छउमो ।
 निदाणावलिंगदुगे, आवलियअसंखतमसेसे ॥४०॥
 समयाहिगालिगाए, सेसाए वेअगस्स कयकरणे ।
 सक्खवगचरमखंडग-संछुभणेदिट्ठिमोहाणं ॥४१॥
 समउत्तरालिगाए, लोभे सेसाइ सुहुमरागस्स ।
 पढमकसायाण, विसंजोयणसंछोभणाए उ ॥४२॥
 चरिमसजोगे जा अत्थि, तासि सा चेव सेसगाणं तु ।
 खवगक्कमेण अनियट्ठि-बायरो वेयगो वेए ॥४३॥
 मूलुत्तरपगइगतो, अणुभागे संकमो जहा बंधे ।
 फड्डुगनिद्देसो सिं, सव्वेयरघायऽघाईणं ॥ ४४ ॥

सव्वेसु देसघाइसु सम्मत्तं तदुवरिं तु वा मिस्सं ।
 दारुसमाणस्साणंतमो त्ति, मिच्छत्तमुप्पिमओ ४५
 तत्थट्ठपयं उव्वट्ठिया व, ओवट्ठिया व अविभागा ।
 अणुभागसंकमो एस, अन्नपगइं णिया वावि ॥ ४६ ॥
 दुविहपमाणे जेट्ठो, सम्मत्तेदेसघाइ दुट्ठाणे ।
 नरतिरियाऊआयवमिस्से वि य सव्वघाइम्मि ॥ ४७ ॥
 सेसासु चउट्ठाणे मंदो, सम्मत्तपुरिससंजलणे ।
 एगट्ठाणे सेसासु, सव्वघाइम्मि दुट्ठाणे ॥ ४८ ॥
 अजहण्णोतिण्ह तिहा, मोहस्सं चउव्विहो अहाउस्स
 एवमणुक्कोसो सेसिगाण, तिविहो अणुक्कोसो ॥ ४९ ॥
 सेसा मूलप्पगइसु, दुविहा अह उत्तरासु अजहन्नो ।
 सत्तरसण्ह चउद्धा, तिविकप्पो सोलसण्हं तु ॥ ५० ॥
 तिविहो छत्तीसाए, णुक्कोसोऽह णवगस्स य चउद्धा ।
 एयासिं सेसगा सेसगाण, सव्वे य दुविगप्पा ॥ ५१ ॥
 उक्कोसगं पबंधिय, आवलियमइच्छिऊण उक्कोसं ।
 जाव न घाएइ तयं, संकमइ य आमुहुत्तंतो ॥ ५२ ॥
 असुभाणं अन्नयरो, सुहुमअपज्जत्तगाइमिच्छो य ।
 वज्जिय असंखवासाउए य, मणुओववाए य ॥ ५३ ॥

सव्वत्थायावुज्जोय—मणुयगइ पंचगाण आऊणं ।
 समयाहिगालिगा, सेसगत्ति सेसाण जोगंता ॥५४॥
 खवगस्संतरकरणे, अकए घाईण सुहुमकम्मवरिं ।
 केवलिणो णंतगुणं, असन्निओ सेस असुभाणं ॥५५॥
 सम्मदिट्ठी न हणइ, सुभाणुभागे असम्मदिट्ठी वि ।
 सम्मत्तमीसगाणं, उक्कोसं वज्जिया खवणं ॥ ५६ ॥
 अंतरकरणा उवरिं, जहन्नठिइसंकमो उ जस्स जहिं ।
 घाईणं नियगचरम—रसखंडे दिट्ठिमोहदुगे ॥५७॥
 आऊण जहन्नठिई, बंधिय जावत्थि संकमो ताव ।
 उव्वलणतित्थसंजोयणा य, पढमालियं गंतुं ॥५८॥
 सेसाण सुहुम हयसंत—कम्मिगो तस्स हेठओ जाव ।
 बंधइ तावं एगिंदिओ व, णेगिंदिओ वावि ॥५९॥
 जं दलियमन्नपगई, निज्जइ सो संकमो पएसस्स ।
 उव्वलणो विज्झाओ, अहापवत्तो गुणो सव्वो ॥६०॥
 आहारतणू भिन्नमुहुत्ता, अविरइगओ पउव्वलए ।
 जा अविरतो त्ति उव्वलइ, पल्लभागे असंखतमे ॥६१॥
 अंतोमुहुत्तमद्धं, पल्लासंखिज्जमित्त ठिइखंडं ।
 उक्किरइ पुणो वि तहा, ऊणूणमसंखगुणहं जा ॥६२॥

तं दलियं सट्टाणे, समए समए असंखगुणियाए ।
 सेढीए परठाणे, विसेसहाणीए संछुभइ ॥ ६३ ॥
 जं दुचरमस्स चरिमे अन्नं संकमइ तेण सव्वं पि ।
 अंगुलअसंखभागेण हीरए एस उव्वलणा ॥ ६४ ॥
 चरममसंखिज्जगुणं, अणुसमयमसंखगुणियसेढीए ।
 देइ परट्टाणेवं, संछुभंतीणमवि कसिणो ॥ ६५ ॥
 एवं मिच्छदिट्ठिस्स, वेयगं मीसगं तओ पच्छा ।
 एगिदियस्स सुरदुगमओ, सवेउव्विणिरयदुगं ॥ ६६ ॥
 सुहुमतसेगोत्तुत्तममओ य, णरदुगमहानियट्ठिम्मि ।
 छत्तीसाए णियगे, संजोयणदिट्ठिजुअले य ॥ ६७ ॥
 जासिणबंधोगुणभव-पच्चयओ तासिहोइविज्झाओ
 अंगुलअसंखभागेण—वहारो तेण सेसस्स ॥ ६८ ॥
 गुणसंकमो अबज्झंतिगाण, असुभाणपुव्वकरणाई
 बंधे अहापवत्तो, परित्तिओ वा अबंधे वि ॥ ६९ ॥
 थोवोऽवहारकालो, गुणसंकमेण असंखगुणणाए ।
 सेसस्सहापवत्ते, विज्झाउव्वलण नामे य ॥ ७० ॥
 पल्लासंखियभागेण—हापवत्तेण सेसगवहारो ।
 उव्वलणेण वि थिबुगो, अणुइन्नाएउ जं उदए ॥ ७१ ॥

ध्रुव संकम अजहन्नो, णुक्कोसो तासि वा विवज्जितु ।
 आवरणनवगविग्घं, ओरालियसत्तगं चेव ॥७२॥
 साइयमाइ चउद्धा, सेसविगप्पा य सेसगाणं च ।
 सब्वविगप्पा नेया, साई अधुवा पएसम्मि ॥७३॥
 जो बायरतसकालेणूणं, कम्मट्ठिइं तु पुढवीए ।
 बायरपज्जत्तापज्जत्तग-दीहेयरद्धासु ॥७४॥
 जोगकसाउक्कोसो, बहुसो निच्चमवि आउबंधं च ।
 जोगजहण्णेषुवरिल्ल, ठिइनिसेगं बहुं किच्चा ॥७५॥
 बायरतसेसु तक्काल-मेवमंते य सत्तमखिईए ।
 सब्वलहुं पज्जत्तो, जोगकसायाहिओ बहुसो ॥७६॥
 जोगजवमज्झउवरिं, मुहुत्तमच्छित्तु जीवियवसाणे ।
 तिचरिमदुचरिमसमए पूरित्तु कसायउक्कस्सं ॥७७॥
 जोगुक्कोसं चरिमदुचरिमे, समए य चरिमसमयम्मि ।
 संपुण्णगुणियकम्मो, पगयं तेणेह सामित्ते ॥७८॥
 तत्तो उव्वट्ठित्ता, आवलिगासमय तब्भवत्थस्स ।
 आवरणविग्घचोदस-गोरालियसत्त उक्कोसो ॥७९॥
 कम्मचउक्के असुभाण-बज्झमाणीण सुहुमरागंते ।
 संछोभणंमि नियगे, चउवीसाए नियट्ठिस्स ॥८०॥

तत्तो अणंतरागय—समयादुक्कस्स सायबंधद्धं ।
 बंधिय असायबंधावलि—गंतसमयम्मि सायस्स ८१
 संछोभणाए दोण्हं, मोहाणं वेयगस्स खणसेसे ।
 उप्पाइय सम्मत्तं, मिच्छत्तगए तमतमाए ॥८२॥
 भिन्नमुहुत्ते सेसे, तच्चरमावस्सगाणि किच्चेत्थ ।
 संजोयणा विसंजोयगस्स, संछोभणा एसिं ॥८३॥
 ईसाणागयपुरिसस्स, इत्थियाए व अट्ठवासाए ।
 मासपुहुत्तब्भहिए, नपुंसगे सव्वसंकमणे ॥८४॥
 इत्थीए भोगभूमिसु, जीविय वासाणऽसंखियाणि-
 तओ ।

हस्सठिई देवत्ता, सव्वलहुं सव्वसंछोभे ॥८५॥
 वरिसवरित्थि पूरिय, सम्मत्तमसंखवासियं लहिय ।
 गंता मिच्छत्ताओ, जहन्नदेवट्ठिइं भोच्चा ॥ ८६ ॥
 आगंतुं लहुपुरिसं, संछुभमाणस्स पुरिसवेयस्स ।
 तस्सेव सगे कोहस्स, माणमायाणमवि कसिणो ८७
 चउरुवसमित्तु खिप्पं, लोभजसाणं ससंकमस्संते ।
 सुभधुवबंधिगनामाणा—वलिगं गंतु बंधंता ॥८८॥
 निद्धसमाय थिरसुभा, सम्मदिट्ठिस्स सुभधुवाओ वि
 सुभसंधयणजुयाओ, बत्तीससयोदहिचियाओ ८९

पूरित्तु पुव्वकोडीपुहुत्त, संछोभगस्स निरयदुग ।
 देवगईनवगस्स य, सगबंधंतालिगं गंतुं ॥९०॥
 सव्वचिरं सम्मत्तं, अणुपालिय पूरयित्तु मणुयदुगं ।
 सत्तमखिइनिग्गइए, पढमे समए नरदुगस्स ॥९१॥
 थावरतज्जाआया-बुज्जोयाओ नपुंसगसमाओ ।
 आहारगतित्थयरं, थिरसममुक्कस्स सगकालं ॥९२॥
 चउरुवसमित्तु मोहं, मिच्छत्तगयस्स नीयबंधंतो ।
 उच्चागोउकोसो, तत्तो लहुसिज्झओ होइ ॥९३॥
 पल्लासंखियभागूण, कम्मठिइमच्छिओ निगोएसु ।
 सुहुमेसुऽभवियजोग्गं, जहन्नयं कट्टु निग्गम्म ९४
 जोग्गेसुऽसंखवारे, सम्मत्तं लभिय देसविरइं च ।
 अट्ठक्खुत्तो विरइं, संजोयणहा तइयवारे ॥९५॥
 चउरुवसमित्तु मोहं, लहुं खवेंतो भवे खवियकम्मो ।
 पाएण तहिं, पगयं, पडुच्च काओ वि सविसेसं ९६
 आवरणसत्तगम्मि उ सहोहिणा तं विणोहिजुय-
 लम्मि ।

निद्दादुगंतराइय-हासचउके य बंधंते ॥९७॥
 सायस्स णुवसमित्ता, असायबंधाण चरिमबंधंते ।
 खवणाए लोभस्स वि, अपुव्वकरणालिगा अंते ९८

अयरच्छावट्टिदुगं, गालिय थीवेयथीणगिद्धितिगे ।
 सगखवणहापवत्तस्संते, एमेव मिच्छत्ते ॥१९॥
 हस्सगुणसंकमद्धाए, पूरयित्ता समीससम्मत्तं ।
 चिरसम्मत्ता मिच्छत्त-गयस्सव्वलणथोगे सिं १००
 संजोयणाण चउरुवसमित्तु, संजोयइत्तु अप्पद्धं ।
 अयरच्छावट्टिदुगं, पालिय सकहप्पवत्तंते ॥१०१॥
 अट्ठकसायासाए य, असुभधुवबंधिअत्थिरतिगे य ।
 सव्वलहुं खवणाए, अहापवत्तस्स चरिमम्मि ॥१०२॥
 पुरिसे संजलणतिगे य, घोळमाणेण चरमवद्धस्स ।
 सगअंतिमे असाएण, समा अरई य सोगो य १०३
 वेउव्वेक्कारसगं, उव्वलिय बंधिऊण अप्पद्धं ।
 जिट्ठिठिई निरयाओ, उवट्टित्ता अबंधित्तु ॥१०४॥
 थावरगयस्स चिरउव्वलणे, एयस्स एवमुच्चस्स ।
 मणुयदुगस्स य तेउसु, वा उसु वा सुहुमवद्धाणं १०५
 हस्सं कालं बन्धिय, विरओ आहारसत्तगं गंतुं ।
 अविरइ महुव्वलंतस्स, तस्स जा थोवउव्वलणा १०६
 तेवट्टिसयं उदहीण, स चउपल्लाहियं अबन्धित्ता ।
 अंते अहप्पवत्तकरणस्स, उज्जोवतिरियदुगे ॥१०७॥

इगविगलिंदियजोग्गा, अट्ट अपज्जत्तगेण सह
तासिं ।

तिरियगइसगं नवरं, पंचासीउदहिसय तु ॥१०८॥
छत्तीसाए सुभाणं, सेढिमणारुहिय सेसगविहीहिं ।
कट्टु जहन्नं खवणं, अपुव्वकरणालिया अंते ॥१०९॥
सम्मदिट्ठिअजोग्गाण, सोलसण्हं पि असुभपगईणं ।
थीवेण सारिसगं, नवरं पढमं तिपल्लेसु ॥११०॥
नरतिरियाण तिपल्लस्संते, ओरालियस्स पाउग्गा ।
तित्थयरस्स य बन्धा जहन्नओ आलिगं गंतुं १११

॥ संक्रमणकरणं समाप्तम् ॥

उद्वर्तनाकरण—अपवर्तनाकरण

उव्वट्टणा ठिईए, उदयावलियाए बाहिरिठिईणं ।
होइ अबाहा अइत्थावणाउ जा वालिया हस्सा ॥१॥
आवलियअसंखभागाइ, जाव कम्मठिइत्ति
निक्खेवो ।

समउत्तरालिगाए, साबाहाए भवे ऊणे ॥२॥

निव्वाघाएणेवं वाघाए, संतकम्महिगबंधो ।
 आवलिअसंखभागादि, होइ अइत्थावणा नवरं ३
 उव्वट्टंतो य ठिइं, उदयावलिबाहिरा ठिइविसेसा ।
 निक्खिवइ तइअभागे, समयहिए सेसमइवईय ॥ ४ ॥
 वड्डइ तत्तो अतित्थावणाउ, जावालिगा हवइ पुन्ना ।
 ता निक्खेवो समयहिगालिग दुगूण कम्मठिई ५
 वाघाए समऊणं कंडगमुक्कस्सिया अइत्थवणा ।
 डायठिई किंचूणा, ठिइ कंडुक्कस्सगपमाणं ॥ ६ ॥
 चरमं नोव्वट्टिज्जइ, जावाणंताणि फड्डगाणि तत्तो ।
 उस्सकिय ओकड्डइ, एवं उव्वट्टणाईओ ॥ ७ ॥
 थोवं पएसगुणहाणि, अंतरं दुसु जहन्ननिक्खेवो ।
 कमसो अणंतगुणिओ, दुसु वि अइत्थावणा तुल्ला
 ॥ ८ ॥ वाघाएणुभाग—कंडगमेक्काए वग्गणाऊणं ।
 उक्कोसो निक्खेवो, ससंतबंधो य सविसेसो ॥ ९ ॥
 आवंधा उक्कड्डइ, सव्वहिमोक्कड्डणा ठिइरसाणं ।
 किट्ठिवज्जे उभयं, किट्ठिसु ओवट्टणा एक्का ॥ १० ॥

॥ उद्धर्तना—अपवर्तनाकरणे समाप्ते ॥

उदीरणाकरणम्

जं करणेणोकड्डिय, उदए दिज्जइ उदीरणा एसा ।
पगइठिइअणुभाग—प्पएसमूलुत्तरविभागा ॥ १ ॥
मूलपगईसु पंचण्ह, तिहा दोण्हं चउव्विहा होइ ।
आउस्स साइ अधुवा, दसुत्तरसउत्तरासिंपि ॥ २ ॥
मिच्छत्तस्स चउद्धा, तिहा य आवरणविग्घचउदसगे
थिरसुभसेयर उवघाय—वज्ज धुवबंधिनामे य ॥ ३ ॥
घाईणं छउमत्था, उदीरगा रागिणो य मोहस्स ।
तइयाऊण पमत्ता, जोगंता उ त्ति दोण्हं च ॥ ४ ॥
विग्घावरणधुवाणं, छउमत्था जोगिणो उ धुवगाणं ।
उवघायस्स तणुत्था, तणुकिट्ठीणं तणुगरागा ॥ ५ ॥
तसबायरपज्जत्तग—सेयरगइजाइदिट्ठिवेयाणं ।
आऊण य तन्नामा, पत्तेगियरस्स उ तणुत्था ॥ ६ ॥
आहारगनरतिरिया, सरीरदुगवेयए पमोत्तूणं ।
ओरालाए एवं, तदुवंगाए तसजियाओ ॥ ७ ॥
वेउव्वियाए सुरनेरईया, आहारगा नरो तिरिओ ।
सन्नी बायरपवणो य, लद्धिपज्जत्तगो होज्जा ॥ ८ ॥

वेउव्विउवंगाए, तणुतुल्ला पवणबायरं हिच्चा ।
 आहारगाए विरओ, विउव्वयंतो पमत्तो य ॥ ९ ॥
 छण्हं संठाणाणं, संघयणाणं च सगलतिरियनरा ।
 देहत्था पज्जत्ता, उत्तमसंघयणिणो सेढी ॥ १० ॥
 चउरंसस्स तणुत्था, उत्तरतणु सगलभोगभूमिगया ।
 देवाइयरे हुंडा, तसतिरियनरा य सेवट्टा ॥ ११ ॥
 संघयणाणि न उत्तरतणूसु, तन्नामगा भवंतरगा ।
 अणुपुब्बीणं परघायस्स उ देहेण पज्जत्ता ॥ १२ ॥
 बायरपुढवी आयावस्स य, वज्जित्तु सुहुमसुहुमतसे ।
 उज्जोवस्स य तिरिए, उत्तरदेहो य देवजई ॥ १३ ॥
 सगलो य इट्ठस्सगइ, उत्तरतणुदेवभोगभूमिगया ।
 इट्ठसराए तसा वि य, इयरसिं तसा सनेरइया ॥ १४ ॥
 उस्सासस्स सराण य, पज्जत्ता आणपाणभासासु ।
 सव्वन्नूणुस्सासो, भासा वि य जा न रुज्झंति १५
 देवो सुभगाएज्जाण, गब्भवक्कंतिओ य कित्तीए ।
 पज्जत्तो वज्जिता, ससुहुमनेरइयसुहुमतसे ॥ १६ ॥
 गोउत्तमस्स देवा नरा य, वइणो चउण्हमियरासिं
 तव्वइरित्ता तित्थगरस्स उ, सव्वन्नूयाए भवे ॥ १७ ॥

इंदियपज्जत्तीए, दुसमयपज्जत्तगाए पाउग्गा ।
 निदापयलाणं खीण-रागखवगे परिच्चज्ज ॥१८॥
 निदानिदाईण वि, असंखवासाउ मणुयतिरिया य ।
 वेउव्वाहारतणू, वज्जित्ता अप्पमत्ते य ॥ १९ ॥
 वेयणिगाण पमत्ता, ते ते बंधंतगा कसायाणं ।
 हासाईछकस्स य, अपुव्वकरणस्स चरमंते ॥ २० ॥
 जावूणखणो पढमो, सुहरइहासाणमेवमियरासिं ।
 देवा नेरइया वि य, भवट्ठिइं केइ नेरइया ॥ २१ ॥
 पंचण्हं चउण्हं, विइए एकाइ जा दसण्हं तु ।
 तिगहीणाइ मोहे मिच्छे सत्ताइ जाव दस ॥२२॥
 सासणमीसे नव, अविरए य छाई परम्मि पंचाई ।
 अट्ट विरए य चउराइ, सत्त छच्चोवरिल्लंमि २३
 अनियट्ठिम्मि दुगेगं, लोभो तणुरागेगो चउवीसा ।
 एकगछ्छकेकारस, दस सत्त चउक्क एकाओ ॥२४॥
 एग बियालापण्णाइ, सत्तपण्णत्ति गुणिसु नामस्स ।
 नव सत्त तिन्नि अट्ट य, छ पंच य अप्पमत्ते दो २५
 एगं पंचसु एकम्मि, अट्ट ठाणकमेण भंगा वि ।
 एकग तीसेकारस, इगवीस सबार तिसए य २६

इगवीसा छच्च सया छहि, अहिया नवसया य
एगहिया । अउणुत्तराणि चउदस, सयाणि गुणन-
उइ पंचसया ॥ २७ ॥

पंच नव नवगछकाणि, गइसु ठाणाणि सेसकम्माणं ।
एगेगमेव णेयं, साहित्तेगेगपगईओ ॥ २८ ॥
संपत्तिए य उदए, पओगओ दिस्सए उईरणा सा ।
सेचीकाठिइहिंतो, जाहिंतो तत्तिगा एसा ॥ २९ ॥
मूलठिई अजहन्ना, मोहस्स चउव्विहा तिहा सेसा ।
वेयणियाऊण दुहा, सेसविगप्पा य सव्वासिं ३०
मिच्छत्तस्स चउद्धा, अजहन्ना धुवउदीरणाण तिहा ।
सेस विगप्पा दुविहा, सव्वविगप्पा य सेसाणं ३१
अद्धाच्छेओ सामित्तं पि य ठिइसंकमे जहा नवरं ।
तव्वेइसु निरयगईए वा वि तिसु हिट्ठिमखिईसु ३२
देवगतिदेवमणुयाणुपुव्वी, आयावविगलसुहुम-
तिगे । अंतोमुहुत्तभग्गा, तावइगूणं तदुक्कस्सं ३३
तित्थयरस्स वि, पल्लासंखिज्जइमे जहन्नगे इत्तो ।
थावरजहन्नसंतेण, समं अहिगं व बन्धन्तो ॥ ३४ ॥
गंतूणावलिमित्तं, कसायबारसगभयदुगंछाणं ।
निद्दाइपंचगस्स य, आयावुज्जोयनामस्स ॥ ३५ ॥

एगिंदियजोग्गाणं, इयरा बंधित्तु आलिगं गंतुं ।
 एगिंदियागए तट्ठिईए, जाईणमवि एवं ॥ ३६ ॥
 वेयणियनोकसाया—समत्तसंघयणपंचनीयाणं ।
 तिरियदुगअयस-दुभगणाज्जाएणं च सन्निगए ३७
 अमणागयस्स चिरिठिइअंते सुरनरयगइउवंगाणं ।
 अणुपुव्वी तिसमइगे, नराण एगिंदियागयगे ३८
 समयाहिगालियाए, पढमठिईए उ सेसवेलाए ।
 मिच्छत्ते वेएसु य, संजलणासु वि य समत्ते ३९
 पल्लासंखियभागणुदही एगिंदियागए मिस्से ।
 बेसत्तभागवेउव्वियाए, पवणस्स तस्संते ॥ ४० ॥
 चउरुवसमेत्तु पेज्जं, पच्छा मिच्छं खवेत्तु तेत्तीसा ।
 उक्कोससंजमद्धा, अंते सुतणूउवंगाणं ॥ ४१ ॥
 छउमत्थखीणरागे, चउदस समयाहिगालिगठिईए।
 सेसाणुदीरणंते, भिन्नमुहुत्तो ठिईकालो ॥ ४२ ॥
 अणुभागुदीरणाए, सन्ना य सुभासुभा विवागो य ।
 अणुभागबंधभणिया, नाणत्तं पच्चया चेमे ॥ ४३ ॥
 मीसं दुट्ठाणे सव्वघाइ, दुट्ठाणएगठाणे य ।
 सम्मत्तमंतरायं च, देसघाई अचक्खू य ॥ ४४ ॥

ठाणेषु चउसु अपुमं, दुट्टाणे कक्खडं च गुरुकं च ।
 अणुपुव्वीओ तीसं, नरतिरिएगंतजोग्गा य ॥४५॥
 वेया एगट्टाणे, दुट्टाणे वा अचक्कु चक्खू य ।
 जस्सत्थि एगमवि अक्खरं तु तस्सेगठाणाणि ४६
 मणनाणं सेससमं मीसगसम्मत्तमवि य पावेसु ।
 छट्टाणकडियहीणा, संतुक्कस्सा उदीरणया ॥४७॥
 विरियंतारायकेवल—दंसणमोहणीयणाणवरणाणं ।
 असंमत्तपज्जएसु, सव्वदव्वेसु उ विवागो ॥४८॥
 गुरुलघुगाणंतपएसिएसु, चक्खुस्स रूविदव्वेसु ।
 ओहिस्स गहणधारण—जोग्गे सेसंतरायाणं ४९
 वेउव्वियतेयग—कम्मवन्नरसगंधनिद्धलुक्खाओ ।
 सीउण्हथिरसुभेयर, अगुरुलघुगो य नरतिरिए ५०
 चउरंसमउयलहुगा, परघाउज्जोयइट्ठस्वगइसरा ।
 पत्तेगतणू उत्तरतणूसु, दोसु वि य तणू तइया ५१
 देसविरयविरयाणं, सुभगाएज्जसकित्तिउच्चाणं ।
 पुव्वाणुपुव्विगाए, असंखभागो थियार्इणं ॥५२॥
 तित्थयरं घार्इणि य, परिणामपच्चायाणि सेहाओ ।
 भवपच्चइया पुव्वुत्ता, वि य पुव्वुत्तसेसाणं ॥५३॥

घाईणं अजहन्ना, दोण्हमणुकोसियाओ तिविहाओ
 वेयणिणुकोसा, अजहन्ना मोहणीए उ ॥ ५४ ॥
 साइअणाई धुव अधुवा य, तस्सेसिगा य दुविगप्पा ।
 आउस्स साइ अधुवा, सब्वविगप्पा उ विन्नेया ५५
 मउलहुगाणुकोसा, चउव्विहा तिण्हमवि य अजहन्ना
 णाइगधुवा य अधुवा, वीसाए होयणुकोसा ५६
 तेवीसाए अजहन्ना वि य, एयासि सेसगविगप्पा ।
 सब्वविगप्पा सेसाण, वावि अधुवा य साई य ५७
 दाणाइ अचक्खूणं, जेट्ठा आइम्मि हीणलद्धिस्स ।
 सुहुमस्स चक्खुणो पुण, तेइंदिय सब्वपज्जत्ते ५८
 निदाइपंचगस्स य, मज्झिमपरिणामसंकिलिट्ठस्स ।
 अपुमादिअसायाणं, णरए जेट्ठिइ समत्तो ॥ ५९ ॥
 पंचिंदियतसबायर, —पज्जत्तगसायसुस्सरगईणं ।
 वेउव्वुस्सासाण देवो, जेट्ठाट्ठिउ समत्तो ॥ ६० ॥
 सम्मत्तमीसगाणं, सेकाले गहिहिइत्ति मिच्छत्तं ।
 हासरईणं सहस्सा—रगस्स पज्जत्तदेवस्स ॥ ६१ ॥
 गइहुंडुवघायाणिट्ठ—खगइनीयाण दुहचउक्कस्स ।
 निरउक्कस्स समत्ते असमत्ताए नरस्संते ॥ ६२ ॥

कक्खडगुरुसंघयणात्थी-पुमसंठाणतिरियनामाणं ।
 पंचिदिओ तिरिक्खो, अट्टमवासेट्ठवासाओ ॥६३॥
 मणुओरालियवज्जरिसहाण, मणुआतिपल्लपज्जत्तो ।
 नियगठिई उक्कोसो, पज्जत्तो आउगाणं पि ॥६४॥
 हस्सट्ठिइ पज्जत्ता, तन्नामा विगलजाइसुहुमाणं ।
 थावरनिगोयएगिंदिया-णमवि बायरो नवरिं ६५
 आहारतणू पज्जत्तगो य, चउरंसमउयलहुगाणं ।
 पत्तेयखगइपरघाया-हारतणूण य विसुद्धो ॥६६॥
 उत्तरवेउगव्विजई, उज्जोवस्सायवस्स खरपुढवी ।
 नियगगईणं भणिया, तइए समएणुपुव्वीणं ॥६७॥
 जोगंते सेसाणं, सुभाणमियरासि चउसु वि गईसु ।
 पज्जत्तु-क्कडमिच्छस्सोहीण-मणोहिलद्धिस्स ॥६८॥
 सुयकेवल्लिणो मइसुय-अचक्खुचक्खूणुदीरणा

मंदा ।

विपुलपरमोहिगाणं, मणणाणोहीदुगस्सावि ॥६९॥
 खवगायविग्घकेवल, संजलणाणं च नोकसायाणं ।
 सयसयउदीरणंते, निदापयलाणमुवसंते ॥७०॥
 निदानिदाईणं, पमत्तविरए विसुज्झमाणम्मि ।
 वेयगसम्मत्तस्स उ, सगखवणोदीरणा चरमे ॥७१॥

से काले सम्मत्तं, ससंजमं गिण्हओ य तेरसगं ।
 सम्मत्तमेव मीसे, आऊण जहन्नगठिईसु ॥७२॥
 पोग्गलविचागियाणं, भवाइसमये विसेसमवि चासिं
 आइतणूणं दोण्हं, सुहुमो वाउ य अप्पाऊ ॥७३॥
 बेईदिय अप्पाउग निरय, चिरट्ठिई असन्निणो वावि
 अंगोवंगाणाहारगाए, जइणोप्पकालम्मि ॥७४॥
 अमणो चउरंसुसभाण-प्पाऊ सगचिरट्ठिई सेसे ।
 संघयणाण य मणुओ, हुंडुवघायाणमवि सुहुमो ७५
 सेवट्टस्स बिइंदिय, बारसवासस्स मउयलहुगाणं ।
 सन्नि विसुद्धाणाहारगस्स, वीसा अइकिलिट्ठे ७६
 पत्तेयमुरालसमं, इयरं हुंडेण तस्स परघाओ ।
 अप्पाउयस्स आया-वुज्जोयाणमवि तज्जोगो ७७
 जा नाउज्जियकरणं, तित्थगरस्स नवगस्स जोगंते ।
 कक्खडगुरूणमंथे, नियत्तमाणस्स केवलिणो ७८
 सेसाण पगइवेई, मज्झिमपरिणामपरिणओ होज्जा ।
 पच्चयसुभासुभा वि य, चिंतिय नेओ विवागे य ७९
 पंचण्हमणुक्कोसा, तिहा पएसे चउव्विहा दोण्हं ।
 सेसविगप्पा दुविहा, सब्बविगप्पा य आउस्स ८०

मिच्छत्तस्स चउद्धा, सगयालाए तिहा अणुकोसा ।
 सेसविगप्पा दुविहा, सव्वविगप्पा य सेसाणं ८१
 अणुभागुदीरणाए, जहन्नसामी पएसजेट्ठाए ।
 घाईणं अन्नयरो, ओहीण विणोहिलंभेण ॥ ८२ ॥
 वेयणियाणं गहिहिइ, से काले अप्पमायमिय विरओ
 संघयणपणगतणु—दुगउज्जोया अप्पमत्तस्स ॥ ८३ ॥
 देवनिरयाउगाणं, जहन्नजेट्ठिट्ठिई गुरुअसाए ।
 इयराऊण वि अट्ठम—वासे णयोऽट्ठवासाऊ ॥ ८४ ॥
 एगंततिरियजोग्गा, नियगविसिट्ठेसु तह अपज्जत्ता
 संमुच्छिममणुयंते, तिरियगई देसविरयस्स ८५
 अणुपुव्विगइदुगाणं, सम्मदिट्ठी उ दुर्भगमारणं ।
 नीयस्स य से काले, गहिहिइ विरइ त्ति सो चेव ८६
 जोगंतुदीरगाणं, जोगंते सरदुगाणुपाणूणं ।
 नियगंते केवलिणो, सव्वविसुद्धो य सव्वासिं ८७
 तप्पगउदीरगति—संकिलिट्ठभावो अ सव्वपगईणं ।
 नेयो जहन्नसामी, अणुभागुत्तो य तित्थयरे ८८
 ओहीणं ओहिजुए, अइसुहवेई य आउगाणं तु ।
 पढमस्स जइन्नठिई, सेसाणुकोसगठिईओ ॥ ८९ ॥

॥ उदीरणाकरणं समाप्तम् ॥

उपशमनाकरण

करणकयाऽकरणा वि य, दुविहा उवसामण त्थ
विइयाए ।

अकरणअणुइन्नाए, अणुओगधरे पणिवयामि १
सव्वस्स य, देसस्स य, करणवसमणा दुसन्नि एकिका
सव्वस्स गुणपसत्था, देसस्स वि तासि विवरीया २
सव्वुवसमणा मोहस्सेव उ, तस्सुवसमकिया जोग्गो।
पंचेंदिओ उ सन्नी, पज्जत्तो लद्धितिगजुत्तो ॥३॥

पुव्वं पि विसुज्झंतो, गंठियसत्ताणइकमिय सोहिं ।
अन्नयरे सागारे, जोगे य विसुद्धलेसासु ॥४॥
ठिइसत्तकम्म अंतो—कोडीकोडी करेत्तु सत्तण्हं ।
दुट्ठाणं चउट्ठाणं, असुभमाणं च अणुभागं ॥५॥
बंधंतो धुवपगडी, भवपाउग्गा सुभा अणाऊ य ।
जोगवसा य पएसं, उक्कोसं मज्झिम जहण्णं ॥६॥
ठिइबंधद्धापूण्णे, नवबंधं पल्लसंखभागूणं ।

असुभसुमाणणुभागं, अणंतगुणहाणिवुड्डीहिं ७
करणं अहापवत्तं, अपुव्वकरणमनियट्टिकरणं च ।
अंतोमुहुत्तियाइं, उवसंतद्धं च लहइ कमा ॥८॥

अणुसमयं वड्ढंतो, अज्झवसाणाण णंतगुणणाए ।
परिणामट्ठाणाणं, दोसु वि लोगा असंखिज्जा ९
मंदविसोही पढमस्स, संखभागाहि पढमसमयम्मि ।
उक्कस्सं उप्पिमहो, एक्केकं दोण्ह जीवाणं ॥१०॥
आचरमाओ सेसुक्कोसं, पुव्वप्पवत्तमिइनामं ।
बिइयस्स बिइयसमए, जहण्णमवि अणंतरुक्कस्सा ॥
निव्वयणमवि ततो से, ठिइरसघायठिइबंधगद्धा उ ।
गुणसेढी वि य समगं पढमे समये पवत्तंति ॥१२॥
उयहिपुहत्तुक्कस्सं, इयरं पल्लस्स संखतमभागो ।
ठिइकंडगमणुभागा-णणंतभागा मुहुत्तंतो ॥१३॥
अणुभागकंडगाणं, बहुहिं सहस्सेहिं पूरए एकं ।
ठिइकंडसहस्सेहिं, तेसिं बीयं समाणेहिं ॥१४॥
गुणसेढी निक्खेवो, समये समये असंखगुणणाए ।
अद्धादुगाइरित्तो, सेसे सेसे य निक्खेवो ॥१५॥
अनियट्ठिम्मि वि एवं, तुल्ले काले समा तओ नामं ।
संखिज्जइमे सेसे, भिन्नमुहुत्तं अहो मुच्चा ॥ १६ ॥
किंचूणमुहुत्तसमं, ठिइबंधद्धाए अंतरं किच्चा ।
आवलिदुगेक्कसेसे, आगाल उदीरणा समिया १७

मिच्छतुदए खीणे, लहए सम्मत्तमोवसमियं सो ।
 लंभेण जस्स लब्भइ, आयहियमलद्धपुव्वं जं १८
 तं कालं बीयठिइं, तिहाणुभागेण देसघाइ तथ ।
 सम्मत्तं सम्मिस्सं, मिच्छत्तं सब्बघाइओ ॥ १९ ॥
 पढमे समए थोवो, सम्मत्ते मीसए असंखगुणो ।
 अणुसमयमवि य कमसो,
 भिन्नमुहुत्ता हि विज्झाओ ॥ २० ॥
 ठिइरसघाओ गुणसेढी, विय तावं पि आउवज्जाणं ।
 पढमठिइए एग-दुगावलिसेसम्मि मिच्छत्ते ॥ २१ ॥
 उवसंतद्धा अंते, विहिणा ओकड्डियस्स दलियस्स ।
 अज्झवसाणणुरूव-स्सुदओ तिसु एकयरयस्स २२
 सम्मत्तपढमलंभो, सब्बोवसमा तहा विगिट्ठो य ।
 छालिगसेसाइ परं, आसाणं कोइ गच्छेज्जा २३
 सम्मदिट्ठी जीवो, उवइट्ठं पवयणं तु सदहइ ।
 सदहइ असब्भावं, अजाणमाणो गुरूनियोगा २४
 मिच्छदिट्ठी नियमा, उवइट्ठं पवयणं न सदहइ ।
 सदहइ असब्भावं, उवइट्ठं वा अणुवइट्ठं ॥ २५ ॥
 सम्मामिच्छदिट्ठी, सागारे वा तहा अणागारे ।
 अह वंजणोग्गहम्मि य, सागारे होई नायव्वो २६

वेयगसम्महिट्टी, चरिच्चमोहवसमाए चिट्ठंतो ।

अजओ देसजई वा, विरतो व विसोहिअद्धाए २७

अन्नाणाणब्भवगम-जयणाहजओ अवज्जविरईए ।

एगव्वयाइ चरिमो, अणुमइमित्तो त्ति देसजई २८

अणुमइविरओ य जई,

दोण्ह वि करणाणि दोण्हि न उ तईयं ।

पच्छा गुणसेढी सिं, तावइया आलिगा उप्पिं २९

परिणामपच्चयाओ, णाभोगगया गया अकरणा उ ।

गुणसेढिं सिं निच्चं, परिणामा हाणिवुद्धिजुया ३०

चउगइया पज्जत्ता, तिन्नि वि संयोयणा विजोयंति ।

करणेहिं तिहिं सहिया, नंतरकरणं उवसमो वा ३१

दंसणमोहे वि तहा, कयकरणद्धाइ पच्छिमे होइ ।

जिणकालगो मणुस्सो, पट्ठवगो अट्ठवासुप्पिं ॥३२॥

अहवा दंसणमोहं, पुव्वं उवसामइत्तु सामन्ने ।

पढमठिइमावलियं, करेइ दोण्हं अणुदियाणं ॥३३॥

अद्धापरिवित्तीओ पमत्त इयरे सहस्ससो किच्चा ।

करणाणि तिन्नि कुणए, तइयविसेसेइमे सुणसु ३४

अंतोकोडाकोडी, संतं अनियट्ठिणो उदहीणं ।

बंधो अंतोकोडी, पुव्वकमा हाणि अप्पबहू ॥३५॥

ठिइकंडगमुक्कस्सं पि, तस्स पलस्स संखतमभागो ।
 ठिइबंधवहुसहस्से, सेक्केकं जं भणिस्सामो ॥३६॥
 पल्लदिवड्ढविपल्लाणि, जाव पल्लस्स संखगुणहाणी ।
 मोहस्स जाव पल्लं, संखेज्जइभागहाऽमोहा ॥३७॥
 तो नवरमसंखगुणा, एक्कपहारेण तीसगाणमहो ।
 मोहे वीसग हेट्ठा य तीसगाणुप्पि तइयं च ॥३८॥
 तो तीसगाणमुप्पिं च, वीसगाइं असंखगुणणाए ।
 तइयं च विसगाहि य, विसेस महियं कमेणेति ३९
 अहुदीरणा असंखेज्ज-समयबद्धाण देसघाइ त्थ ।
 दाणंतराय मणपज्जवं च, तो ओहिदुगलाभो ४०
 सुयभोगाचक्खूओ, चक्खू य ततो मई सपरिभोगा ।
 विरियं च असेट्ठिगया, बंधंति उ सव्वघाईणि ४१
 संजमघाईणंतरमेत्थ उ, पढमट्ठिई य अन्नयरे ।
 संजलणावेयाणं, वेइज्जंतीण कालसमा ॥ ४२ ॥
 दुसमयकयंतरे आलिगाण, छण्हं उदीरणाभिनवे ।
 मोहे एक्कट्ठाणे बंधुदया संखवासाणि ॥ ४३ ॥
 संखगुणहाणिबंधो, एत्तो सेसाणसंखगुणहाणी ।
 पउवसमए नपुंसं, असंखगुणणाइ जावंतो ॥४४॥

एवित्थी संखतमे गयम्मि, घाईण संखवासाणि ।
 संखगुणहाणि एत्तो, देसावरणाणुदगराई ॥४५॥
 ता सत्तण्हं एवं, संखतमे संखवासितो दोण्हं ।
 बिइयो पुण ठिइबंधो, सव्वेसिं संखवासाणि ॥४६॥
 छस्सुवसमिज्जमाणे, सेक्का उदयठिई पुरिससेसा ।
 समऊणावलिगदुगे, बद्धा वि य तावदद्वाए ॥४७॥
 तिविहमवेओ कोहं, कमेण सेसेवि तिविहतिविहे वि ।
 पुरिससमा संजलणा, पढमठिई आलिगा अहिगा ।
 लोभस्स बेतिभागा, बिइय तिभागोत्थ किट्टि-
 करणद्धा ।

एगफड्डुगवग्गण—अणंतभागो उ ता हेट्ठा ॥ ४९ ॥
 अणुसमयं सेढीए, असंखगुणहाणि जा अपुव्वाओ
 तव्विवरीयं दलियं, जहन्नगाई विसेसूणं ॥ ५० ॥
 अणुभागो णंतगणो, चाउम्मासाइ संखभागूणो ।
 मोहे दिवसपुहुत्तं, किट्टीकरणाइसमयम्मि ॥५१॥
 भिन्नमुहुत्तो संखिज्जेसु य, घाईण दिणपुहुत्तं तु ।
 वाससहस्सपुहुत्तं, अंतोदिवसस्स अंते सिं ॥५२॥
 वाससहस्सपुहुत्ता, विवरिस अंतो अघाइकम्माणं ।
 लोभस्स अणुवसंतं किट्टीओ जं च पुव्वुत्तं ५३

सेसद्धं तणुरागो, तावईया किट्ठिओ य पढमठिई ।
 वज्जिय असंखभागं, हेट्ठुवरिमुदीरई सेसा ५४
 गिण्हंतो य मुयंतो, असंखभागं तु चरमसमयम्मि ।
 उवसामेई विईय, ठिइं पि पुव्वं व सव्वद्धं ॥५५॥
 उवसंतद्धा भिन्नमुहुत्तो तीसे य संखतमतुल्ला ।
 गुणसेढी सव्वद्धं, तुल्ला य पएसकालेहिं ॥ ५६ ॥
 उवसंता य अकरणा संकमणोवट्ठणा य दिट्ठितिगे ।
 पच्छाणुपुव्विगाए, परिवडइ पमत्तविरतोत्ति ५७
 ओकड्ढित्ता विइट्ठिइहिं, उदयादिसुं खिवइ दव्वं ।
 सेढीइ विसेसूणं, आवलिउप्पिं असंखगुणं ॥५८॥
 वेइज्जंतीणेवं इयरासिं आलिगाए बाहिरओ ।
 न हि संकमोणुपुव्विं, छावलिगोदीरणाउप्पिं ५९
 वेइज्जमाणसंजलणद्धा, अहिगा उ मोहगुणसेढी ।
 तुल्ला य जयारूढो, अतो य सेसेहि से तुल्ला ६०
 खवगुवसामगपडिवय-माणदुगुणो तहिं तहिं बंधो
 अणुभागो णंतगुणो, असुभाण सुभाण विवरीओ ।
 किच्चा पमत्ततदियरठाणे, परिवत्ति बहुसहस्साणि ।
 हिट्ठिल्लाणंतरदुगं, आसाणं वा वि गच्छेज्जा ६२

उवसमसम्मत्तद्धा, अंतो आउक्खया धुवं देवो ।
 तिसु आउगेसु बद्धेसु, जेण सेट्ठिं न आरुहइ ६३
 उग्घाडियाणि करणाणि, उदयट्ठिइमाइगं इयरतुलं ।
 एगभवे दुक्खुत्तो, चरित्तमोहं उवसमेइ ॥ ६४ ॥
 उदयं वज्जिय इत्थी, इत्थिं समयइ अवेयगा सत्त ।
 तह वरिसवरो वरिसवरिं, इत्थिं समगं कमारद्धे ६५
 पगइठिई अणुभाग—प्पएसमूलुत्तराहि पविभत्ता ।
 देसकरणोवसमणा, तीए समियस्स अट्ठपयं ६६
 उव्वट्ठणओवट्ठण—संकमणाइं च तिन्नि करणाइं ।
 पगईतयासमईओ, पहू नियट्ठिंमि वट्ठंतो ॥ ६७ ॥
 दंसणमोहाणंताणुबंधिणं, सगनियट्ठिओ णुप्पिं ।
 जा उवसमे चउद्धा, मूलुत्तरणाइसंताओ ॥ ६८ ॥
 चउरादिजुया वीसा, एकवीसा य मोहठाणाणि ।
 संकमे नियट्ठिपाउग्गाइं, सजसाइं नामस्स ॥ ६९ ॥
 ठिइसंकमव्व ठिइउवसमणा णवरि जहन्निया कज्जा ।
 अब्भवसिद्धि जहन्ना, उव्वलगनियट्ठिगे वियरा ७०
 अणुभागसंकमसमा, अणुभागुवसामणा नियट्ठिम्मि
 संकमप्पएसतुल्ला, पएसुवसामणा चेत्थ ॥ ७१ ॥

उपशमनाकरणम् समाप्तम्

निधत्तिकरण तथा निकाचनाकरण

देसोवसमणतुल्ला, होइ निहत्ती निकाइया नवरं ।
 संकमणं पि निहत्तीइ, नत्थि सेसाणवियरस्स ॥१॥
 गुणसेढिपएसग्गं, थोवं पत्तेगसो असंखगुणं ।
 उवसमणाइसु तीसु वि, संकमणेहप्पवत्ते य ॥ २ ॥
 थोवा कसायउदया, ठिइबंधोदीरणा य संकमणा ।
 उवसामणाइसु अज्झवसाया, कमसो असंखगुणा ३
 निधत्तिनिकाचनाकरणे समाप्ते

उदयप्रकरण

उदओ उदीरणाए, तुल्लो मोत्तुण एकचत्तालं ।
 आवरणविग्घसंजलण-लोभवेए य दिट्ठिदुगं ॥१॥
 आलिगमहिगं वेएति, आउगाणं पि अप्पमत्ता वि ।
 वेयणियाण य दुसमय, तणुपज्जत्ता य निहाओ ॥२॥
 मणुयगइजाइतसबायरं च पज्जत्तसुभगमाएज्जं ।
 जसकित्तिमुच्चगोयं, चाजोगी केइ तित्थयरं ॥३॥
 ठिइउदओ वि ठिइक्खय-पओगसा

ठिइउदीरणा अहिगो ।

उदयठिइए हस्सो, छत्तीसा एग उदयठिई ॥४॥

अणुभागुदओ वि जहन्न, नवरि आवरणविग्घ-
वेयाणं ।

संजलणलोभसम्मत्ताण, य गंतूणमावलिंगं ॥५॥

अजहन्नाणुकोसा, चउत्तिहा छण्ह चउव्विहा मोहे
आउस्स साइअधुवा, सेसविगप्पा य सव्वेसिं ॥६॥

अजहन्नाणुकोसो, सगयालाए चउत्तिहा चउहा ।
मिच्छत्ते सेसासिं, दुविहा सव्वे य सेसाणं ॥ ७ ॥

सम्मत्तुप्पत्ति सावय, विरए संजोयणाविणासे य ।
दंसणमोहक्खवगे, कसायउवसामगुवसंतं ॥८॥

खवगे य खीणमोहे, जिणे य दुविहे असंखगुणसेढी
उदओ तव्विवरीओ, कालो संखेज्ज गुणसेढी ॥९॥

तिन्नि वि पढमिल्लाओ,

मिच्छत्तगएवि होज्ज अन्नभवे ।

पगयं तु गुणियकम्मे, गुणसेढीसीसगाणुदये ॥१०॥

आवरणविग्घमोहाण, जिणोदयइयाणवावि
नियगंते ।

लहुखवणाए ओहीण-णोहिलद्धिस्स उक्कस्सो ११

उवसंतपढमगुणसेढीए निदादुगस्स तस्सेव ।

पावइ सीसगमुदयंति, जायदेवस्स सुरनवगे ॥१२॥

मिच्छत्तमीसणंताणुबंधि-असमत्तथीणगिद्धीणं ।
 तिरिउदएगंताण य, बिइया तइया य गुणसेढी १३
 अंतरकरणं होहि त्ति, जाय देवस्स तं मुहुत्तंतो ।
 अट्ठण्हकसायाणं छण्हं पि य नोकसायाणं ॥१४॥
 हस्सठिइं बंधित्ता, अद्धाजोगाइठिइनिसेगाणं ।
 उक्कस्सपए पढमोदयम्मि, सुरनारगाऊणं ॥ १५ ॥
 अद्धाजोगुक्कोसो, बंधित्ता भोगभूमिगेसु लहुं ।
 सव्वप्पजीवियं वज्जइत्तु, ओवट्टिया दोण्हं ॥१६॥
 दूभगणाएज्जाजस-गइदुगअणुपुव्वितिगसनीयाणं ।
 दंसणमोहक्खवणे, देसविरइविरइगुणसेढी ॥१७॥
 संघयणपंचगस्स य, बिइयाईतिन्नि होंति गुणसेढी
 आहारगउज्जोयाणुत्तरतणु अप्पमत्तस्स ॥ १८ ॥
 बेइंदिय थावरगो कम्मं, काऊण तस्समं खिप्पं ।
 आयावस्स उ तव्वेइ, पढमसमयम्मि वट्ठंतो ॥१९॥
 पगयं तु खवियकम्मे, जहन्नसामी जहन्नदेवठिइ ।
 भिन्नमुहुत्ते सेसे, मिच्छत्तगतो अतिकिलिट्ठो ॥२०॥
 कालगएगिंदियगो, पढमे समये व मइसुयावरणे ।
 केवलदुगमणपज्जव-चक्खुअचक्खूण आवरणा २१

ओहीण संजमाओ, देवत्त गए गयस्स मिच्छत्तं ।
 उक्कोसठिइबंधे, विकड्डणा आलिंगं गंतुं ॥ २२ ॥
 वेयणियंतरसोगारउच्च, ओहिक्क निहपयला य ।
 उक्कस्स ठिइबंधा, पडिभग्गपवेइया नवरं ॥ २३ ॥
 वरिसवरतिरियथावरनीयं, पि य मइसमं नवरि
 तिन्नि ।

निहानिहा इंदिय-पज्जत्ती पढमसमयम्मि ॥ २४ ॥
 दंसणमोहे तिविहे, उदीरणुदए उ आलिंगं गंतुं ।
 सत्तरसण्ह वि एवं, उवसमइत्ता गए देवे ॥ २५ ॥
 चउरुवसमित्तु पच्छा, संजोइय दीहकालसम्मत्ता ।
 मिच्छत्तगए आवलिगाए, संजोयणाणं तु ॥ २६ ॥
 इत्थीए संजमभवे, सव्व-निरुद्धम्मि गंतुमिच्छत्तं ।
 देवीए लहुमिच्छी जेट्ठिठिइ आलिंगं गंतुं ॥ २७ ॥
 अप्पद्धाजोगचियाणा-ऊणुक्कस्सगठिईणंते ।
 उवरिं थोवनिसेगे, चिरतिव्वासायवेईणं ॥ २८ ॥
 संजोयणा विजोजिय, देवभवजहन्नगे अइनिरुद्धे ।
 बंधिय उक्कस्सठिई, गंतूणेगिंदिया सन्नी ॥ २९ ॥
 सव्वलहुं नरयगए, निरयगइ तम्मि सव्वपज्जत्ते ।
 अणुपुव्वीओ य गईतुल्ला, नेया भवादिम्मि ॥ ३० ॥

देवगई ओहिसमा, नवरिं उज्जोयवेयगो ताहे ।
 आहार जाय अइचिर—संजममणुपालिऊणंते ३१
 सेसाणं चक्खुसमं, तंमि व अन्नमि व भवे अचिरा ।
 तज्जोगा बहुगीओ, पवेययंतस्स ता ताओ ॥३२॥

उदयप्रकरणम् समाप्तम्

सत्ताप्रकरण

मूलुत्तरपगइयं, चउव्विहं संतकम्ममवि नेयं ।
 धुवमद्धुवणाईयं, अट्ठण्हं मूलपगईणं ॥ १ ॥
 दिट्ठिदुगाउगच्छगति, तणुचोदसगं चतित्थगरमुच्चं
 दुविहं पढमकसाया, होंति चउद्धा तिहा सेसा ॥२॥
 छउमत्थंता चउदस, दुचरमसमयंमि अत्थिदो निहा
 बद्धाणि ताव आऊणि, वेइयाइं ति जा कसिणं ॥३॥
 तिसु मिच्छत्तं नियमा, अट्ठसु ठाणेसु होइ भइयव्वं ।
 आसाणे सम्मत्तं, नियमा दससु भज्जं ॥ ४ ॥
 बिइयतईएसुमिस्सं, नियमा ठाणनवगम्मि भयणिज्जं
 संजोयणा उ नियमा, दुसु पंचसु होइ भइयव्वं ॥५॥
 खवगानियट्ठिअद्धा, संखिज्जा होंति अट्ठ वि कसाया ।
 निरयतिरियतेरसगं, निहानिहातिगेणुवरिं ॥६॥

अपुमिथीय समं वा, हासच्छकं च पुरिससंजलणा
 पत्तेगं तस्स कमा, तणुरागंतो त्ति लोभो य ॥७॥
 मणुयगइजाइतसबायरं च, पज्जत्तसुभगआएज्जं ।
 जसकित्ती तित्थयरं, वेयणिउच्चं च मणुयाउं ॥८॥
 भवचरिमस्समयम्मि उ, तम्मग्गिल्लसमयम्मि सेसाउ ।
 आहारगतित्थयरा, भज्जा दुसु नत्थि तित्थयरं ९
 पढमचरिमाणमेगं, छन्नवचत्तारि वीयगे तिन्नि ।
 वेयणियाउगोएसु दोन्नि एगो त्ति दो होंति ॥१०॥
 एगाइ जाव पंचग-मेक्कारस बार तेरसिगवीसा ।
 बिय तिय चउरो छस्सत्त, अट्ठवीसा य मोहस्स ११
 तिन्नेग तिगं पणगं, पणगं पणगं च पणगमहदोन्नि ।
 दस तिन्नि दोन्नि, मिच्छाइगेसु जावोवसंतो त्ति १२
 संखीणदिट्ठिमोहे, केई पणवीसइं पि इच्छंति ।
 संजोयणाण पच्छा, नासं तेसिं उवसमं च ॥१३॥
 तिदुगसयं छप्पंचग-तिगनउई नउइ इगुणनउई य ।
 चउतिगदुगाहिगासी, नव अट्ठ य नामठाणाइं १४
 एगे छ दोसु दुगं, पंचसु चत्तारि अट्ठगं दोसु ।
 कमसो तीसु चउकं, छत्तु अजोगम्मि ठाणाणि १५

मूलठिई अजहन्नं, तिहा चउद्धा य पढमगकसाया ।
 तित्थयरुव्वलणा—युगवज्जाण तिहा दुहाणुत्तं १६
 जेट्ठिईबंधसमं, जेट्ठं बंधोदया उ जासि सह ।
 अणुदयबंधपराणं, समऊणा जट्ठिई जेट्ठं ॥१७॥
 संकमओ दीहाणं, सहालिगाए उ आगमो संतं ।
 समऊणमणुदयाणं, उभयासिं जट्ठिई तुल्ला ॥१८॥
 संजलणातिगे सत्तसु य, नोकसाएसु संकमजहन्नो ।
 सेसाण ठिई एगा, दुसमयकाला अणुदयाणं ॥१९॥
 ठिइसंतट्ठाणाइं, नियगुक्कस्सा हि थावरजहन्नं ।
 नेरंतरेण हेट्ठा, खवणाइसु संतराइं पि ॥२०॥
 संकमसमणुभागे, नवरि जहन्नं तु देसघाईणं ।
 छन्नोकसायवज्जं, एगट्ठाणंमि देसहरं ॥२१॥
 मणनाणे दुट्ठाणं, देसहरं सामिगो य सम्मत्ते ।
 आवरणविग्घसोलसग, किट्ठिवेएसु य सगंते २२
 मइसुयचक्खुअचक्खूण, सुयसमत्तस्स जेट्ठलद्धिस्स
 परमोहिस्सोहिदु, मणनाणं विउलनाणिस्स ॥२३॥
 बंधहयहयहउप्पत्तिगाणि, कमसो असंखगुणियाणि
 उदयोदीरणवज्जाणि, होंति अणुभागठाणाणि २४

सत्तण्हं अजहण्हं, ति विहं, सेसा दुहा पएसम्मि ।
 मूलपगईसु आउस्स, साई अधुवा य सव्वेवि २५
 बायालाणुक्कस्सं, चउवीससयाऽजहन्न चउतिविहं ।
 होइह छण्ह चउद्धा, अजहन्नमभासियं दुविहं २६
 संपुन्नगुणियकम्मो, पएसउक्कस्ससंतसामी उ ।
 तस्सेव उउप्पि, विणिग्गयस्स कासिंचि वन्नेऽहं २७
 मिच्छते मीसम्मि य, संपक्खित्तम्मि मीससुद्धाणं ।
 वरिसवरस्स उ, ईसाणगस्स चरमम्मि समयंमि २८
 ईसाणे पूरित्ता, नपुंसगं तो असंखवासासु ।
 पल्लासंखियभागेण, पूरिए इत्थिवेयस्स ॥२९॥
 पुरिसस्स पुरिससंकम-पएसउक्कस्स सामिगस्सेव ।
 इत्थी जं पुण समयं, संपक्खित्ता हवइ ताहे ॥३०॥
 तस्सेव उ संजलणा, पुरिसाइकमेण सव्वसंछोभे ।
 चउरुवसमित्तु खिप्पं, रागंते सायउच्चजसा ॥३१॥
 देवनिरयाउगाणं, जोगुक्कस्सेहिं जेट्ठगद्धाए ।
 बद्धाणि ताव जावं, पढमे समए उदिन्नाणि ३२
 सेसाउगाणि नियगेसु, चेव आगम्म पुव्वकोडीए ।
 सायबहुलस्स अचिरा, बंधंते जाव नोवट्ठे ३३

पूरित्तु पुव्वकोडी-पुहुत्त नारदुगस्स बंधंते ।
 एवं पल्लतिगंते, वेउव्वियसेसनवगम्मि ॥ ३४ ॥
 तमतमगो सव्वलहुं, सम्मत्तं लंभिय सव्वचिरमद्धं ।
 पूरित्ता मणुयदुगं सवज्जरिसहं सबंधंते ॥ ३५ ॥
 सम्मदिट्ठिधुवाणं, बत्तिसुदहीसयं चउक्खुत्तो ।
 उवसामइत्तु मोहं, खवेंतगे नीयगबंधंते ॥ ३६ ॥
 धुवबन्धीण सुभाणं, सुभथिराणं च नवरि
 सिग्घयरं ।

तित्थगराहारगतणू, तेत्तीसुदही चिरचिया य ३७
 तुल्ला नपुंसवेएणे-गिंदिएयथावरायवुज्जोवा ।
 विगलसुहुमतियाविय, नरतिरियचिरज्जियाहोंति ।
 खवियंसयम्मि पगयं, जहन्नगे नियगसंतकम्मंते ।
 खण संजोइयसंजोयणाण, चिरसम्मकालंते ३९
 उव्वलमाणीण उव्वलणा, एगट्ठिई दुसामइगा ।
 दिट्ठिदुगे बत्तीसे, उदहिसए पालिए पच्छा ॥४०॥
 अंतिमलोभजसाणं, मोहं अणुवसमइत्तु स्त्रीणाणं ।
 नेयं अहापवत्तकरणस्स, चरमम्मि समयम्मि ४१
 वेउव्विक्कारसगं खणबंधं गते उ नरयजिट्ठिइ ।
 उव्वट्ठित्तु अबंधिय, एगंदिगए चिरुव्वलणे ४२

मणुयदुगुच्चागोए, सुहुमखणबद्धगेसु सुहुमतसे ।
 तित्थयराहारतणू, अप्पद्धा बंधिया सुचिरं ४३
 चरमावलियपविट्ठा, गुणसेढी जासिमत्थि न य
 उदओ । आवलिगासमयसमा, तासिं खलु फड्डगाइं
 तु ४४ संजलणतिगे चेवं, अहिगाणि य आलि
 गाए समएहिं दुसमयहीणेहिं गुणाणि,

जोगट्टाणाणि कसिणाणि ॥ ४५ ॥

वेएसु फड्डगदुगं, अहिगा पुरिसस्स बे उ आवलिया
 दुसमयहीणा गुणिया, जोगट्टाणेहिं कसिणेहिं ४६
 सब्वजहन्नाढत्तं, खंधुत्तरओ निरंतरं उप्पिं ।

एगं उव्वलमाणी, लोभजसा नोकसायाणं ॥ ४७ ॥

ठिइखंडगविच्छेया, खीणकसायस्स सेसकालसमा ।

एगहिया घाईणं, निहापयलाण हिच्चेकं ॥ ४८ ॥

सेलेसिसंतिगाणं, उदयवईणं तु तेण कालेणं ।

तुला णेगहियाइं, सेसाणं एगऊणाइं ॥ ४९ ॥

संभवतो ठाणाइं, कम्मपएसेहिं होंति नेयाइं ।

करणेसु य उदयम्मि य, अणुमाणेणेवमेएणं ॥ ५० ॥

करणोदयसंताणं, पगइट्टाणेसु सेसयतिगे य ।

भूयकारप्पयरो, अवट्ठिओ तह अवत्तव्वो ॥ ५१ ॥

एगादहिगे पढमो एगाईऊणगम्मि बिइओ उ ।
 तत्तियमेत्तो तईओ, पढमे समये अवत्तव्वो ॥५२॥
 करणोदयसंताणं, सामित्तोघेहिं सेसगं नेयं ।
 गईयाइमग्गणासुं, संभवओ सुट्ठु आगमिय ५३
 बंधोदीरणसंकम-संतुदयाणं जहन्नगाईहिं ।
 संवेहो पगइठिई-अणुभागपएसओ नेओ ॥५४॥
 करणोदयसंतविऊ, तन्निज्जरकरणसंजमुज्जोगा ।
 कम्मट्ठगुदयनिट्ठा-जणियमणिट्ठं सुहमुवेंति ५५
 इय कम्मप्पगडीओ, जहासुयं णीयमप्पमइणा वि ।
 सोहिय णाभोगकयं, कहंतु वरदिट्ठिवायन्नू ५६
 जस्स वरसासणावयव-फरिसपविकसियविमलमइ
 किरणा ।

विमलेंति कम्ममइले सो मे सरणं महावीरो ५७

सत्ताप्रकरणं समाप्तम्

कर्मप्रकृतिः समाप्ता

